

TYOLOGICAL CHARACTERISTIC OF REPRESENTATION

Irakli Leonidze

Master of Law, Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, Georgia

Mariam Rubashvili

Law student, Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, Georgia

ARTICLE INFO

Article History:

Received 10.09.2022
Accepted 24.11.2022
Published 28.12.2022

Keywords:

Representation,
Typology,
Problem

ABSTRACT

One of the forms of realization of the principle of private autonomy in civil law is fiduciary relations. In general, in contemporary law, the institution of representation is the basic cornerstone upon which many legal relationships are built. The importance of the institution increases one or two times in private law, when a person or an organization that, due to the various reasons in legal relations, is unable to represent its interests, starts to act and conduct legal actions through a representative. There are many reasons, however, the legislative is one, about which there are still some question marks, how comprehensive the Georgian legislation provides for the institution of representation, and what is the basic legislative framework, can be used to distinguish between forms of representation. For the development of the doctrine of private law, it is of great importance to bring to the fore the relevance and importance of the institution of representation. And for this, it is appropriate to conduct a study of the theoretical issues of the institute - the way from its historical beginnings to modern times.

The typological characterization of the issue allows identifying problems on such important issues as the function of representation, its essence, its specific features, and signs, and how harmoniously the Georgian legislative framework is compatible with the standards established at the international level. And for this, it is appropriate to conduct a study of the theoretical issues of the institute - the way from its historical beginnings to modern times. The typological characterization of the issue allows identifying problems on such important issues as the function of representation, its essence, its specific features, and signs, and how harmoniously the Georgian legislative framework is compatible with the standards established at the international level. And for this, it is appropriate to conduct a study of the theoretical issues of the institute - the way from its historical beginnings to modern times. The typological characterization of the issue allows identifying problems on such important issues as the function of representation, its essence, its specific features, and signs, and how harmoniously the Georgian legislative framework is compatible with the standards established at the international level.

INTRODUCTION

Representation is a legal institution regulated by the Civil Code of Georgia, the theoretical meaning of which acquires a characteristic legal nature during its practical implementation. The study will focus on several legal aspects of the typological characterization of representation. Representation is a legal institution regulated by the Civil Code of Georgia, the theoretical meaning of which acquires a characteristic legal nature during its practical implementation. The study will focus on several legal aspects of the typological characterization of representation.

The issue of clarifying the characteristic features of the Georgian, German, Romanian and Anglo-American legal systems of representation is a criterion for evaluating the essence and functioning of this institution. This is what makes the system comparative context interesting, which, together with the challenges of Georgian private law, also includes the issue of regulation of the institution of representation by the code, which reveals the main concepts in the possibility of typological characterization of the issue.¹ Also, the typological characterization of representation implies the clarification of the meaning of the reception of law and legal transplant in private law. The purpose of the research is: to outline the essence and signs of representation; showing its origin as a Georgian institution of private law and its relation to legislative regulation in response to today's challenges; determining whether representation is permissible in all types of legal relationships under comparable legal systems. Normative, dogmatic, comparison, synthesis and analysis methods are used in the research.

1. Historical Aspects of Representation

Representation, as an institution of Georgian private law, existed in the form of customs and traditions even before the formation of the codified

system.² In different social environments, representation acquired the form of both rights protection and tradition, which formed the moral, ethical and legal responsibility of the representative and represented person.³ In Alexander Kazbegi's work "Khevisberi Gocha", the episodic issue of Onise and Gugua is significant, where the control of the actions of the presented person was ensured by the phenomenon of moral justice.⁴ Vazha Pshavela's poem "Bakhtrioni" in the form of Sanatha portrays the representation of issues of the deceased family members and men in a place where, as a rule, women are not allowed.⁵ In the mediation process in Svaneti, representation was accepted in both criminal and civil cases.⁶ The representation of the community and the representation of an individual are interesting. So, for example, the name of a mediator as a representative of justice and a neutral person can be found in the following form: judge, man of the law, makvshi, btche-mediator, khevisberi. A representative of an individual could be a family member or another person. In Adjara, "men to be called in advance" represented the opinion of the community. Representation in socio-political relations also had the function of guarantee.⁷

The regulation of the Civil Code of Georgia gave the institution of representation a characteristic (imported) form for the legal responsibility of natural or legal persons and private legal relations, including clarity of time and space.⁸ Depending on the nature of legal relations in private law, the need

1 Chiusi, T., (2019). Importance of Comparative Law for Georgia. *Georgian-German Journal of Comparative Law*, №2, p. 7.

2 Jorbenadze, S. (2017). Commentary on Article 103 in the Book: Chanturia, L. (ed.), *Commentary on the Civil Code of Georgia*, Book I, Tbilisi, p. 590.

3 Zweigert, K., Kitz, H. (2001). *An Introduction to Comparative Law in the Private Law*. 1st ed., Tbilisi: "GCI", p. 10.

4 Aleksandre Kazbegi, "Khevisberi Gocha".

5 Vazha Pshavela, "Bakhtrioni".

6 Kandashvili, I. (2018). *Judicial and Non-Judicial Forms of Alternative Dispute Resolution on the Example of Mediation in Georgia*. Tbilisi: Ivane Javakhsishvili Tbilisi State University Press, p. 223.

7 During the period of Guria's speeches in 1905, the Georgian intelligentsia stood as a representative and guarantor of the rebels in order to intercede with the Russian Empire in order to deport them or take other repressive measures. See Lortkifanidze, M., et al. (2012). *History of Georgia in Four Volumes (Georgia in the 19th – 20th Centuries)*, Tbilisi: "Palitra L", pp. 114-115.

8 Papidze, Kh., (2021). *Legal Fundamentals of the Representation*. *Georgian-German Journal of Comparative Law*, №7, pp. 16.

is forming, that a person or an organization in the legal form of a legal entity, which, for some reasons, cannot directly exercise its interests, rights and duties, to be represented by a third person.⁹

This issue appears not only in private law, but also in public law relations.¹⁰ Accordingly, the regulation of Articles 103-114 of Chapter 7 of the Second Book of the Civil Code of Georgia creates the legal basis for characterizing representation as an independent institution of Georgian private law. The named normative base also puts the issue of sectoral reflection and typological characterization in the private and public relations of the institution of representation on the agenda.¹¹

Representation, as an institution of Georgian private law, is characterized by a heterogeneous manifestation of typological characterization for study disciplines in the same field. For example, for the method of solving a case in civil law, it is essentially a problem of manifestation of will,¹² more specifically: any problem arising at the time of making a transaction, which includes cases when it is possible to make a transaction, although the person who should become a direct party to the transaction does not participate in the conclusion of the transaction or this person makes an offer, but not an acceptance.¹³ In the sciences studying the forms of alternative dispute resolution, representation is related to the ethical and procedural issues of the lawyer-representative's participation in mediation and notary mediation.¹⁴ Also, the association agreement with the European Union represents an important stage in the Europeanization of Georgian private law, including the field of representation.¹⁵

Georgia is approaching European law step by step.¹⁶ The process of development of Georgian

private law, along with the general idea of law development, includes the development of separate legal institutions and legislative norms. Accordingly, the association agreement with the European Union, along with the convergence with the European legislation, carries the goal of developing Georgian private law. If Cicero thought that “all other laws ... were vague and ridiculous compared to the law of Rome”, in contrast to this concept, today, the development of different laws and separate legal institutions is an equal necessity today.

The adoption of the Civil Code of Georgia is the legal crown of Georgian statehood.¹⁷ The regulation of representation as an institution of Georgian private law in the form of Articles 103-114 of the Civil Code, in turn, includes the possibility of its typological characterization.¹⁸ It should be taken into account the fact that the legal acts of European countries, the European Union and the Council of Europe were studied while working on the draft of the Civil Code of Georgia, which shows the importance of the reception of the legal norm or the legal transplant as an example of the practical implementation of a separate institution.¹⁹ It is natural that the institution of representation was formed on the basis of comparisons of Georgian peculiarities and legal norms and systems of different states.²⁰ If we compare from a historical point of view, for example, the ten-man commission (decemvirate)²¹ of the Romans was responsible for the first plural law of Rome (the Law of the XII Table),²² in which the creation of legal norms of representation as an institution of Roman law did not take place, the issue was regulated by other norms regulating Roman customary and social law, at the same time, it was related to the sta-

9 Tskhadadze, K., (2012). The Need for the Institution of Representation in Administrative Law. “Journal of Law”, №1, p. 294.

10 Ibid.

11 Jorbenadze, S. (2017). Commentary on Article 103 in the Book: Chanturia, L. (ed.), Commentary on the Civil Code of Georgia, Book I, Tbilisi, pp. 590-591.

12 Maisuradze, D., Darjania, T., Papuashvili, Sh. (2017). Case Book Civil Code General Part. Tbilisi: GIZ, pp. 83-84.

13 Ibid, p. 89.

14 Kandashvili, I. (2020). Mediation (Effective Alternative Dispute Resolution), Tbilisi, pp. 188-189.

15 Oppermann, Th., Classen C. D., Nettesheim M., (2021). Europarecht Ein Studienbuch, Tbilisi: GIZ, pp. 712-713.

16 Zoidze, B., (2019). The Main Challenges of the Association

on Agreement with the European Union for Georgian Private Law. Private Law Review, №2, p. 12.

17 Ibid, p. 13.

18 Comp. Kereselidze, D. (2009). General Concepts of Private Law. Tbilisi: Institute of European and Comparative Law Press, pp. 401-403.

19 Rusiashvili, G., (2021). Collusion and Abuse of Representative Authority. Georgian-German Journal of Comparative Law, №6, pp. 1-2.

20 Zoidze, B. (2005). Reception of German Property Law in Georgia. Tbilisi: Training Center for Publishing, p. 184.

21 Metreveli, V. (2013). Roman Law (Fundamentals), Tbilisi, pp. 9-10.

22 Chiussi, T., (2019). Importance of Comparative Law for Georgia. Georgian-German Journal of Comparative Law, №2, p. 2.

tus of persons,²³ that is, their authority. Later, in the terminology of Roman law, the mandator was called²⁴ mandans, and the mandatary – procurator.²⁵ It is worth mentioning Savin's opinion that “the law grows with the people, is based on the people and disappears as soon as the people lose their individuality”.²⁶ Accordingly, the typological characterization of representation as an institution of Georgian private law is a definition with legal consequences of the current legislative regulation, which is based on a certain history in the sense of origin, concept or content. Representation as an institution of Georgian private law and its typological characterization is not only the subject and challenge of Georgian private law research, and within the framework of the obligation imposed by the association agreement with the European Union,²⁷ it is possible to develop a concept for a broad discussion of current issues.

2. TYPOLOGICAL CHARACTERIZATION

2.1. Georgian Legal System

The typological characterization of representation as an institution of Georgian private law is a challenge of legislative reality and judicial practice in Georgian law. From a dogmatic point of view, the established sectoral classification,²⁸ in individual cases of practical reflection, is on the institutional border of private and public law, where the classification of legal families is of great importance from the point of view of discussion of the issue, and the typological characterization of sectoral

forms of representation is the basis of its different perception for academic disciplines. It is interesting that the systematicity and institutionality of the institution of representation is conditioned by the historical formation of the institution and the current normative reality of the legislative regulation within the framework of the German, Roman and Anglo-American legal systems.

Moved by the spirit of the first constitution of the Democratic Republic of Georgia, the Georgian legal system (later – the legislature) after gaining independence, rejected the continuous operation of the constitutions, legislative acts and norms of the Soviet Socialist Republic, thus connecting the issue of state law and order and the development of law with the need to develop a form of reception and legal transplant.²⁹ According to the first sentence of the first part of Article 103 of the Civil Code of Georgia, the transaction can be concluded through a representative.³⁰ The named reservation gives natural and legal persons (hereinafter – representatives) the right to participate in private legal relations through a representative (capable person). According to the second sentence of the first part of the same article, the authority of the representative either derives from the law, or arises on the basis of a mandate (power of attorney).³¹ In this form, the legislator determined the type of action based on the institution of representation: the code-based form of regulation and the consequential nature of voluntary reception.³²

The current legislative version of the institution of representation, at the beginnings of the formation of Civil Code and afterwards, along with the similarity of this institution to the modern German legal system, it also forms separate features:

a) regulation of legal representation in the regulatory chapter of transactions, as a necessity to refine the legislative technique,³³

b) the rule determined by the second part of

23 Metreveli, V. (2013). Roman Law (Fundamentals), Tbilisi, p. 50.

24 Amiranashvili, G. (2018). Compulsion to Form of Transaction as a Limitation of Freedom of Form. Tbilisi: “Meridiani”, p. 14.

25 Garishvili, M., Kopperia, M. (2010). Characteristics of Ancient Rome Law, Tbilisi, p. 215. (In Georgian) Also, Comp. Bichia, M. (2016). Legal Obligational Relations. Tbilisi: “Bona Causa”, p. 72.

26 Surguladze, N. (2002) Corpus Iuris Civilis. Tbilisi, p. 193.

27 See. Maisuradze, D., Sulkhaniashvili, E., Vashakidze, G. (2018). EU Private Law – Decisions and Materials, Consumer Protection law, Labor Law, Corporate Law, Competition Law. Part One, Tbilisi: Society for International Cooperation of Germany, pp. 26-28.

28 Tumanishvili, G. G. (2012). Introduction to Private Law of Georgia, Tbilisi: Ilia State University Press, p. 177.

29 Zweigert, K., Kötz, H. (2001). An Introduction to Comparative Law in the Private Law. 2nd ed., Tbilisi: “GCI”, pp. 8-9.

30 Tumanishvili, G. G. (2012). Transactions (Legal Nature and Normative Regulation), Tbilisi: Ilia State University Press, pp. 86, 90-91.

31 Comp. Kereselidze, D. (2009). General Concepts of Private Law. Tbilisi: Institute of European and Comparative Law Press, pp. 401-402.

32 Chanturia, L., (2011). General Part of Civil Law. Tbilisi: “Law”, pp. 424-425.

33 Ibid.

Article 103 of the Civil Code of Georgia and the spirit of the legislator regarding the demarcation of the form of concluding a will, marriage, and at the same time other transactions that must be concluded directly;

c) mandate (power of attorney) and authority, as the same basis for the origin of representative powers, as cases of common content and different terminological names.³⁴

Similarity to the German legal model distinguishes the Georgian legal system from the Romanian and Anglo-American legal systems. It is possible to distinguish the following:

a) The issue of regulation of representation as a private law institution by the Code. Also, the importance of voluntary reception and legal transplant in relation to the establishment of the institution of representation;

b) issues of terminological naming and mutual separation of parties (subjects) of representation;

c) issues of regulation of the rights and duties of subjects of representation as an institution;

d) the question of the division of types and sectoral forms of the institution of representation.

One of the peculiarities of the Georgian model is the absence of a clear legal boundary between power of attorney and mandate. We can present the issue of terminological compliance with a problematic character, on the example of the legislation regulating notarial law. The title of Article 28 of Order No. 71 of the Minister of Justice of Georgia “On the procedure for performance of notarial acts” is: Performance of notarial acts on the basis of a power of attorney (authority, mandate agreement).³⁵ Let's look at the title and turn to the second sentence of the first part of Article 103 of the Civil Code of Georgia: the power of an agent may arise either by operation of law or out of a mandate (power of attorney). It is interesting why power of attorney includes the issue of authority and mandate agreement in the notary legislation, when in the Civil Code of Georgia, the leg-

islator gives priority of reference to the mandate, and indicates the basis of the power of attorney in parentheses.³⁶ I wonder if this is a peculiarity or a legal flaw? The regulatory nature of Article 28 of Order No. 71 does not give specific importance to the issue of the power of attorney and mandate, and it distinguishes³⁷ the mentioned issue only by the peculiarity of drafting a public³⁸ and private³⁹ notarial deed. Unlike the named order, the Law of Georgia “On Notary” does not indicate the issue of mandate and power of attorney at all, but considers the latter within the framework of general or other notarial activity.⁴⁰

It is necessary to assess what basic approaches have been established in judicial practice regarding the mentioned complex issue. According to the definition of the Supreme Court of Georgia, the granting of representative authority and the conclusion of a mandate agreement are two independent legal relations.⁴¹ The court notes that the power of attorney, which confirms the representation, is very different from the contract of mandate, since, from a practical point of view, the latter regulates the relationship between the representative and the represented, while the power of attorney is aimed at ensuring the legal relationship between the represented and a third party.⁴² i.e. the addressee of the power of attorney is a third party and serves to confirm the authority of the representative before him. The court draws a clear line between these two institutions and brings to the fore the main distinguishing features that establish the final legal framework for separating these two legal forms, in particular, according to the mentioned definition, the contract of mandate belongs to the type of contracts where the parties are: on the one hand, the mandator (the assignor), same as the creditor, and on the other

34 Papidze, Kh., (2021). Legal Fundamentals of the Representation. *Georgian-German Journal of Comparative Law*, №7, pp. 24-25.

35 Comp. Teteloshvili, B., (2022). The Lifetime Annuity Contract – Its Basics of Origin and the Rights and Obligations of the Parties (The Attitude of the Civil Code of Georgia to the Modern Trends in its Regulation). Tbilisi: “Georgika”, pp. 210-211.

36 Civil Code of Georgia, 1997, Article 103.

37 Minister of Justice of Georgia Order №71 “On Approval of Instructions for Notarial Act Performance Procedure”, 2010, Article 28, Paragraph 1.

38 Ibid, Paragraph 3.

39 See. Leonidze, I., (2021). Civil Liability of the Notary Mediator in Notarial Law (Legal Regulations and Institutional Challenges). *Journal of Georgian National University SEU International Student Scientific Conference Papers: “SEU & Science”*, pp. 279-283.

40 Law of Georgia “On Notary”, 2009, Article 38, Paragraph 1, Sub-Paragraph “a”, Paragraph 2.

41 Ruling of the Supreme Court of Georgia in the Case №as-39-486-06, Dated 8 September 2006.

42 Ibid.

hand, the mandatary, who performs the assigned action and appears in the role of the debtor. The subject of such a relationship can be the implementation of both legal and factual actions, for which a power of attorney can be issued or not issued at all. In this case, it is clear that the power of attorney can only be the basis for the existence of the relationship arising from the contract of mandate, but does not equate to this relationship itself. That is why, doctrinally, the grounds for terminating the contract of mandate (720-721 of the Civil Code) and the termination of authority (109 of the Civil Code) are regulated by different norms of the Code, which, as a rule, should avoid the existence of similar ambiguities and uncertainties in practice. We will touch on these and other issues more specifically in the third chapter of the work.

Representation in the Georgian legal system from the point of view of a separate part of the institution, echoes the broker, mediator, commissioner and other persons/institutions containing the actions of transferring the will, although despite the similarities, their legal nature and legal consequences are different. Legal representation may be called mandatory representation, and contractual representation – voluntary,⁴³ it is significant that the Anglo-American legal system does not dogmatically establish legal representation in the form recognized by continental law states. Division with mandatory and voluntary form as a division criterion derives from the nature of legislative regulation. For example, the division of notary mediation into mandatory and voluntary types in Georgian law is also determined by the form and nature of the regulatory norm. The legislator establishes the institution of representation in the Civil Code of Georgia with the following numbering and name:

- Article 103 – Concept;
- Article 104 – Agency and the effects of a transaction on an addressee;
- Article 105 – Limited legal capacity of an agent;
- Article 106 – Defect of the declaration of intent in agency;
- Article 107 – Power of agency;

43 See. Erkvania, T., (2012). Protection of Third Persons' Interests in Representation (According to the Civil Codes of Georgia and Germany). "Justice and Law", №3 (34), pp. 38-39.

- Article 108 – Obligation of notification upon changing the authority;
- Article 109 – Grounds for termination of power of agency;
- Article 110 – Obligation of agent upon extinguishment of authority;
- Article 111 – Entering into a transaction without a power of agency;
- Article 112 – Right to repudiate a contract;
- Article 113 – Agent's obligation when there is a defect in the power of agency;
- Article 114 – Inadmissibility of entering into a transaction with oneself.

2.2. German Legal System

The German legal system with its history of formation and development, on the one hand, from the disintegrated state formation to the German Empire, from the Empire to the Weimar Republic, from the Weimar Republic to National Socialist Germany and after that, to the present day, and on the other, under the conditions of the state legal order of the Federal Republic of Germany, forms the centuries-old history of the institution of representation.⁴⁴ Title 5 of Division 3 of the First Book of the German Civil Code regulates the issue of representation and power of attorney.⁴⁵ We consider it permissible to indicate the numbering and name of the representation institution in the German Civil Code:⁴⁶

- Section 164. Effect of declaration made by the agent;
- Section 165. Agent with limited capacity to contract;
- Section 166. Absence of intent; imputed knowledge;
- Section 167. Conferment of authority;
- Section 168. Expiry of authority;
- Section 169. Authority of authorized representative and the managing partner;
- Section 170. Period of effectiveness of the

44 Pieck, M., (1996). A Study of the Significant Aspects of German Contract Law. *Journal of Annual Survey of International & Comparative Law*, Vol. 3, Issue 1, pp. 115-116.

45 Markesinis, B. S., Unberath, H., Johnston, A. (2006). *The German Law of Contract, A Comparative Treatise*, 2nd ed., Oxford/Portland, Oregon, pp. 65, 412-413.

46 German Civil Code [BGB].

authority;

- Section 171. Period of effectiveness in the case of announcement;
- Section 172. Letter of authorization;
- Section 173. Period of effectiveness in the case of knowledge and negligent lack of knowledge;
- Section 174. Unilateral legal transaction by an authorized representative;
- Section 175. Return of the letter of authorization;
- Section 176. Declaration of invalidity of the letter of authorization;
- Section 177. Entry into contract by an unauthorized agent;
- Section 178. Right of revocation of the other party;
- Section 179. Liability of an unauthorized agent;
- Section 180. Unilateral legal transactions;
- Section 181. Contracting with oneself.

In terms of the volume of norms and the importance of the discussed issue, the German legal system indicates the institution of representation clearly, widely and inseparably to the substantive aspects of the issue.⁴⁷ This issue is characterized by a precise and complete legal regulation, which implies that representation in the German legal system should be allowed, first of all, in the legal relationship⁴⁸ in which the will of the representative is manifested on behalf of another person and within the scope of representative authority.⁴⁹

Consider a practical example. In one of the German Federal Court cases, it was held that when consenting to enter into a contract using another person's eBay account, in connection with an online auction, it was acting on behalf of another person, to which the rules of representation would apply.⁵⁰

47 Kropholler. I. (2014). *The German Civil Code, Teaching Commentary*, Chachanidze E., Darjanian T., Totladze L. (eds.), 13rd ed., Tbilisi: GIZ, p. 90, § 164, 1.

48 Chanturia, L., (2011). *General Part of Civil Law*. Tbilisi: "Law", pp. 421-422.

49 See: Papidze, Kh., (2021). *Legal Fundamentals of the Representation*. *Georgian-German Journal of Comparative Law*, №7, p. 16 (in Georgian); Tskhadadze, K., (2016). *Institute of Representation in Administrative Law*. Tbilisi: Ivane Javakhsishvili Tbilisi State University Press, pp. 21-22.

50 BGH 11.05.2011 – VIII ZR 289/09.

In another case, a reservation was made that in each specific case, if the seller refrains from any contact with the buyer and entrusts the contractual negotiations to an intermediary until the last stage, the buyer can reasonably assume that the intermediary is using the seller's name and representative authority during the negotiation process.⁵¹ Another case noted that, according to established practice, the application of the paragraph 164⁵² and following ones of the German Civil Code is excluded in relation to pure real acts, such as the acquisition of direct ownership⁵³ (subject to certain exceptions⁵⁴).

2.3. Roman Legal System

The revolutionary history of France and later, the power of the French Empire was not only distinguished from a political point of view,⁵⁵ the spirit of the development of the French Civil Code and its national and public dissemination as a unified model for the solution of social and legal relations is significant,⁵⁶ in order to establish a new order. There is a code that establishes the legal norms establishing and ensuring the institution of representation.⁵⁷

According to the French Civil Code, the institution of representation is provided for in the form of code regulation, in the form of articles 1145-1161,⁵⁸ where the three subjects of the relationship, which is called the mandate relationship, are not institutionally separated from each other.⁵⁹ The two parties and the three entities are institutionally sepa-

51 BGH 19.12.2014 – V ZR 194/13.

52 See. § 164.

53 See. BGHZ 8, 132; 16, 263 and § 950 BGB.

54 Except of § 854 II BGB.

55 Brown, H., (2007). *Napoleon Bonaparte, Political Prodigy*, *Journal of History Compass*. Blackwell Publishing House, №5/4, pp. 1387-1388.

56 Lobingier, C.S. (1918). *Napoleon and his Code*. *Harvard Law Review*, Vol. 32, №2, pp. 123-124.

57 Léon Julliot de La Morandière, (1948). *The Reform of the French Civil Code*. *The University of Pennsylvania Law Review*, Vol. 97, №1, pp. 1-2.

58 See: <https://www.trans-lex.org/601101/_/french-civil-code-2016/> [Last Seen 25 September 2022]; Also, *Code Napoleon of the French Civil Code*, William Benning Law Bookseller, 1827.

59 See. Fauvarque-Cosson, B., (2014). *The French Contract Law Reform in a European Context*. *Elte Law Journal*, №1, p. 67.

rated from each other in the German Civil Code. On the one hand, a specific internal relationship was established between the represented and the representative, which is built upon granting a power of attorney/authority to the representative by the represented, on the other hand, other features of the relationship between the represented and the third party are significant.

The assignment of authority is an abstract transaction, while the causal relationship exists in the form of a contract of assignment as a bilateral contract. The invalidity of the causal relationship does not affect the validity of the abstract transaction, which was reflected in the German Civil Code, and in the French Civil Code, the institution of representation was regulated within the scope of the contract of assignment, where the legislator distinguishes between the contract concluded on behalf of oneself and another. Signed on behalf of another person is a representation, signed on your own name is not. As a result, according to the French Civil Code, the power of attorney is included in the content of the mandate and is not separated from the latter. The reform implemented in 2016, which aims to change certain aspects of the content of Articles 1145-1161, has become an important challenge for French courts.

2.4. Anglo-American Legal System

The Anglo-American legal system develops the modification of the institution of representation from the foundations of the nature and history of the Anglo-American legal family. That is why the specificity of this system is determined by its different character from the continental legal system.⁶⁰ The influence of Roman law (as opposed to a separate legal mechanism) on English common law throughout its history of development was very minor and did not touch the foundations.⁶¹

60 Zoidze, B. (2018). The Impact of Basic Rights on Private Autonomy: Expansion or Limitation of Private Autonomy (Review of the Practice of the Constitutional Court of Georgia) in: Private Autonomy as a Fundamental Principle of Civil Law, Zarandia, T., Kurzynsky-Singer, E., Tbilisi: Ivane Javakishvili Tbilisi State University Press, pp. 93-95.

61 Zweigert, K., Kitz, H. (2001). An Introduction to Comparative Law in the Private Law. 1st ed., Tbilisi: "GCI", p. 200.

In the typological characterization of the institution of representation from the point of view of system comparison, the Anglo-American legal system, together with the codified norms, also avoided relying on the institution on abstract concepts. Accordingly, he developed practical-legal precedents and theses of representation,⁶² where representation, as an institution of private law, is a self-contained, self-regulating and customary law institution, which most shares the sharp character of different families of law. The systematicity of the English-American legal system is conditioned by the practical-legal understanding of representation. It is necessary to consider the structure of the liberal-constitutional state and the development of the economy and the legal provision of relations, including for practical purposes. In the context of system comparison, it is significant to what extent the institution of representation in the Anglo-American legal system has been influenced by the reception process and whether its results have been reflected in it. On the one hand, the process of voluntary reception, according to which the reception may be a conscious or unconscious aid step of various international organizations, can be evaluated positively. Crucial importance is attached to the bent paradigm, which can be positive or negative – it is considered bent by the country from which the law should be transferred.⁶³ As an example of forced implementation, we can consider the policy of an imperialist state in its own colony. Among them, the opening of the colony market for the products of the center, where the relationship between economic and legal paradigms is reflected. In the US, the general indignation against forced reception was manifested not only in legislative but also in political processes. American law was able to establish the institution of representation, partly in a spirit based on historical beginnings. The division of representation on behalf of others and on one's own behalf has not been established in this system. There is a principal or customer and an agent – a person who accepts the mandate to conclude a contract with a third party on his own behalf, although he is accountable to the principal, the legal relationship is called agency.

See Summary theoretical table.

62 Comp. MüKo/Schubert, BGB, 7. Aufl., 2015, § 164, Rn. 1.

63 Comp. Kropholler. I. (2014). The German Civil Code, Teaching Commentary, Chachanidze E., Darjania T., Totladze L. (eds.), 13rd ed., Tbilisi: GIZ, § 164, 1.

REPRESENTATION AS:	GEORGIAN LEGAL SYSTEM	GERMAN LEGAL SYSTEM	ROMAN LEGAL SYSTEM	ANGLO-AMERICAN LEGAL SYSTEM
Independent institute of civil law	Yes	Yes	Yes	Yes
Regulation form as of code	Yes	Yes	Yes	No
Influence of reception and legal transplant	Yes	No/Partially	No/Partially	Yes
Possibility to separate two party (three subjects)	Yes	Yes	No	Yes
Differentiality of form of causal and abstract transaction	Yes	Yes	Yes	Yes
The basis of the validity of the contract: condition / counter satisfaction	No	No	No	Yes
Institute of representation based on law	Yes	Yes	Yes	No
Institutional distinction between power of attorney and mandate	No	Yes	No	Yes

Analysis of Decisions of the Supreme Court of Georgia

First, let's consider the existing judicial views on the institution of representation. The material and procedural nature of the institution of representation is shared in the practice of the Supreme Court of Georgia. From a material point of view, the court explains that *“the institution of representation is based on the right of a specific person (or persons) to represent another person (or persons) in legal relations – the power of representation”*.⁶⁴ The court points out how important it is to systematically analyze the procedural arrangement of the representative institution during the course of the case,⁶⁵ in order to outline each specific procedural perspective, to base it on the essentially correct definition-adjustment of the material basis.⁶⁶ In this sense, clarifying the procedural nature of the material basis should be aimed at the correct in-

terpretation of its content.⁶⁷ From the procedural point of view, the Supreme Court notes in one of its decisions that in the case of court representation, if the party is unable to attend the sitting due to an honorable reason, this does not exempt his representative from also not attending the sitting, if he does not have an honorable reason for not appearing at the sitting.⁶⁸ In particular, “resolving this issue in a different way would make the existence of the institution of procedural representation meaningless”.⁶⁹ This issue is shared at the level of uniform practice. On the other hand, in another decision, the court uses the existence of the institution of representation as a means of excluding a specific issue for procedural purposes.⁷⁰ Accordingly, in practice, the opinion is recognized

64 Ruling of the Supreme Court of Georgia in the Case №as-1281-2018, Dated 27 March 2019.

65 Comp. Dzlierishvili, Z., Tsertsvadze, G., Robakidze, I., Svanadze, G., Tsertsvadze, L., Janashia, L., (2014). Contract Law. Tbilisi: “Meridiani”, p. 35.

66 Ruling of the Supreme Court of Georgia in the Case №as-1178-1098-2017, Dated 26 March 2019.

67 Tumanishvili, G. G. (2012). Deals (Legal Nature and Normative Regulation), Tbilisi: Ilia State University Press, pp. 90-91.

68 See: Ruling of the Supreme Court of Georgia in the Case №as-678-649-2016, Dated 16 December 2016 (in Georgian); Ruling of the Supreme Court of Georgia in the Case №as – 847-847-2018, Dated 25 September 2018 (in Georgian); Ruling of the Supreme Court of Georgia in the Case №as-1555-2018, Dated 7 June 2019.

69 Ruling of the Supreme Court of Georgia in the Case №as-800-2020, Dated 12 November 2020.

70 Ruling of the Supreme Court of Georgia in the Case №as-235-222-2015, Dated 16 March 2015.

that the material basis of the institution and its practical manifestation should be in logical harmony with each other.⁷¹

The court connects the implementation of the institution of representation to a specific relationship, where the founding norm of this institution is supported by another norm useful for evaluating the existing relationship between the parties. In one of the decisions, the expression of the desire of the owner to sell the residential apartment through the representative was supported by the second sentence of the second part of Article 183 of the Civil Code,⁷² however, in another case, the court indicates the importance of a specific legal relationship,⁷³ how important it is to study the nature of the relationship and the place of the institution of representation in this relationship.⁷⁴

For the issue of representation of a legal entity, the court theoretically defines the legal aspects of the purpose of choosing to proceed through a representative and names the following: technical, psychological, humanitarian and structural aspects. After the content definition of the listed aspects, it is noted that *“it is the institution of representation that serves to better protect the interests of the [legal] entity and achieve the above-mentioned goals”*.⁷⁵ In another decision, the peculiarity of the assessment of the “problem of representation” in terms of the duty of loyalty⁷⁶ was noted, which derives from *“the essence of representation, which obliges the representative to be guided by the interests of the represented person and not by personal interests.”*⁷⁷ i.e. at the formal level, the material and procedural nature of the institution

of representation is positively characterized in judicial practice, although the court develops different judgments regarding the content of representation.

Let's evaluate some content aspects of the institution of representation. Perceived is how important an already existing norm is for assessing the actual circumstances, even if this norm is flawed. The nature of the dispute is responsible for the multitude of problems of the content aspect.⁷⁸ The court explains in one of the cases that the plaintiff's claim, according to which the authority to receive the purchase money presented by the power of attorney is not confirmed by considering its content, is unfounded, because the consent to the transactional representation *“can be given both orally and in writing”*.⁷⁹ The issue of relationship between form and content is problematic and relevant. The question is what is more important, the content in the form, or the form nourished by the content. The court responds to this issue with the following reasoning: *“The peculiarity of representation is expressed in the fact that the rights and duties of the transaction concluded by the representative within the scope of his authority arise only for the represented person. This is due to the fact that the representative acts on behalf of someone else and for someone else's interests. The transaction of the representative is the manifestation of the will, as a result of which the subjects of the relations that arise become represented and the third person.”*⁸⁰

Thus, when evaluating the practice of the Supreme Court of Georgia regarding the definition of the institution of representation, it is perceived that the typological characterization of the institution of representation is not relevant for the court, but rather the formal, casuistic and causal characterization is important,⁸¹ which is based on the

71 See. Chanturia, L., Civil Law. General Part in the Collection: Zarandia, T. (ed.), Fundamentals of Georgian Civil Law in Georgian Judicial Practice. Tbilisi: Ivane Javakishvili Tbilisi State University, Faculty of Law, pp. 6-7.

72 Ruling of the Supreme Court of Georgia in the Case №as-836-1078-04, Dated 23 June 2005.

73 Comp. Okreshidze, G., (2020). Sub-representation (Judicial Practice). Georgian-German Journal of Comparative Law, №10, p. 64.

74 Ruling of the Supreme Court of Georgia in the Case №as-951-989-2011, Dated 10 November 2011.

75 Ruling of the Supreme Court of Georgia in the Case №as-917-909(k-16), Dated 19 July 2019.

76 Comp. Okreshidze, G., (2020). Direct Representation in the Transaction (Judicial Practice). Georgian-German Journal of Comparative Law, №10, p. 63.

77 Ruling of the Supreme Court of Georgia in the Case №as-766-766-2018, Dated 10 June 2019.

78 Comp. Ahlgren, C., (2021). Access to Publicly Funded Legal Aid in England & Wales and Sweden – a Comparative Study. Örebro: Örebro Universitet, p. 26.

79 See. Ruling of the Supreme Court of Georgia in the Case №as-191-2021, Dated 29 April 2022.

80 See. Ruling of the Supreme Court of Georgia in the Case №as-124-116-2017, Dated 23 July 2020 (in Georgian) in Ruling of the Supreme Court of Georgia in the Case №as-127-124 – 2011, Dated 5 September 2012.

81 See. Kavshbaia, N., (2020). Invalidity of the Transfer of Ownership of an Item on Behalf of a Self-Guaranteed Heir (Judicial Practice). Georgian-German Journal of Compara-

actual randomness of the assessment of the issue, and the legal reasoning, as a rule, is of a non-universal nature in relation to the main problem in theory. In relation to the main problem. Accordingly, the multitude of decisions, where the conceptual or substantive discussion of the issue of representation is given, does not lead to a common vision of the institution of representation.

As a counterbalance to the mentioned reasoning, let's consider some decisions from English judicial practice. The United Kingdom Supreme Court case *Lloyd (Respondent) v Google LLC (Appellant)* noted the particular importance of representation when a person or group of persons is unable to attend the trial.⁸² In another case, *Cramaso LLP (Appellant) v Ogilvie-Grant, Earl of Seafield and Others (Respondents)*, the difference in the legal effect of representation was explained in light of the existing dispute relationship. It can be said that the formal prerequisite for the admissibility of the institution of representation is met, although the substantive aspects differ according to the legal assessments of the trial court, regardless of whether there is anything in common between the content of the disputes.

CONCLUSION

The purpose of the study was to establish a typological characterization of representation; Determining the legal nature of representation as an institution of Georgian private law and its legal consequence. The study showed that the peculiar-

82 tive Law, №7, p. 71. Ruling of the Supreme Court of Georgia in the Case №as-543-516-2013, Dated 8 July 2013.

82 The Supreme Court of the United Kingdom, *Lloyd (Respondent) v Google LLC (Appellant)*, p. 13.

ity of the legal regulation of the institution of representation, based on the question of quality and naturalness, is one of the motives for the development of effective methods of harmonizing⁸³ private legal relations and solving problems.

Finally, based on the research, the following conclusions were formed:

1. During the review of the regulation on the specific features of the essence and meaning of representation, the legal framework, used to distinguish the forms of representation, was established.
2. Along with the general contractual differences, the difference was expressed in the issue of the functioning of a separate form, when the social origin of the parties is formed into a relationship with legal consequences.
3. In order to clarify the essence and purpose of the institution of representation, typological characterization is one of the important legal aspects, on the basis of which it is possible to determine the purpose of the institution and the form of its organization.
4. For Georgian law, other legal systems are to some extent a means of characterizing the system-comparative context of the institution of representation, which produces legal results in judicial practice, taking into account the aspects of national legislation as well as harmonization with the EU legislation.
5. The typological characterization of the institution of representation and the study of its legal character showed the necessity of developing sectoral forms and types in this direction.

83 Comp. Kardava, E. (2019). Association Agreement – a Special International Agreement with Specific Characteristics in the Book: Jorbenadze, S. (ed.), Sergio Jorbenadze 90, Tbilisi: Sulokhan-Saba Orbeliani University Press, p. 169.

BIBLIOGRAPHY:

Normative Materials:

1. Civil Code of Georgia, 1997.
2. Law of Georgia on Notaries, 2009.
3. Minister of Justice of Georgia Order No71 "On Approval of Instructions for Notarial Act Performannce Procedure", 2010.

Scientific Literature:

1. Amiranashvili, G. (2018). Compulsion to Form of Transaction as a Limitation of Freedom of Form. Tbilisi: "Meridiani", p. 14. (In Georgian)
2. Bichia, M. (2016). Legal Obligational Relations. Tbilisi: "Bona Causa", p. 72. (In Georgian)
3. Garishvili, M., Khoperia, M. (2010). Characteristics of Ancient Rome Law, Tbilisi, p. 215. (In Georgian)

4. Erkvania, T., (2012). Protection of Third Persons' Interests in Representation (According to the Civil Codes of Georgia and Germany). *Justice and Law*, №3 (34), pp. 38-39. (In Georgian)
5. Zoidze, B. (2005). Reception of German Property Law in Georgia. Tbilisi: Training Center for Publishing, p. 184. (In Georgian)
6. Zoidze, B., (2019). The Main Challenges of the Association on Agreement with the European Union for Georgian Private Law. *Private Law Review*, №2, pp. 12-13. (In Georgian)
7. Tumanishvili, G. G. (2012). Introduction to Private Law of Georgia, Tbilisi: Ilia State University Press, p. 177. (In Georgian)
8. Tumanishvili, G. G. (2012). Deals (Legal Nature and Normative Regulation), Tbilisi: Ilia State University Press, pp. 86, 90-91. (In Georgian)
9. Kereselidze, D. (2009). General Concepts of Private Law. Tbilisi: Institute of European and Comparative Law Press, pp. 401-402. (In Georgian)
10. Kropholler. I. (2014). The German Civil Code, Teaching Commentary, Chachanidze E., Darjania T., Totladze L. (eds.), 13rd ed., Tbilisi: GIZ, § 164, 1. (In Georgian)
11. Maisuradze, D., Darjania, T., Papuashvili, Sh. (2017). Case Book Civil Code General Part. Tbilisi: GIZ, pp. 83-84, 89. (In Georgian)
12. Metreveli, V. (2013). Roman Law (Fundamentals), Tbilisi, pp. 9-10, 50. (In Georgian)
13. Oppermann, Th., Classen C. D., Nettesheim M., (2021). *Europarecht Ein Studienbuch*, Tbilisi: GIZ, pp. 712-713. (In Georgian)
14. Papidze, Kh., (2021). Legal Fundamentals of the Representation. *Georgian-German Journal of Comparative Law*, №7, pp. 16, 24-25. (In Georgian)
15. Rusiashvili, G., (2021). Collusion and Abuse of Representative Authority. *Georgian-German Journal of Comparative Law*, №6, pp. 1-2. (In Georgian)
16. Surguladze, N. (2002) *Corpus Iuris Civilis*. Tbilisi, p. 193. (In Georgian)
17. Teteloshvili, B., (2022). The Lifetime Annuity Contract – Its Basics of Origin and the Rights and Obligations of the Parties (The Attitude of the Civil Code of Georgia to the Modern Trends in its Regulation). Tbilisi: „Georgika“, pp. 210-211. (In Georgian)
18. Kardava, E. (2019). Association Agreement – a Special International Agreement with Specific Characteristics in the Book: Jorbenadze, S. (ed.), *Sergo Jorbenadze 90*, Tbilisi: Sulkhana-Saba Orbeliani University Press, p. 169. (In Georgian)
19. Qiuzi, T., (2019). Importance of Comparative Law for Georgia. *Georgian-German Journal of Comparative Law*, №2, pp. 2, 7. (In Georgian)
20. Kandashvili, I. (2018). Judicial and Non-judicial Forms of Alternative Dispute Resolution on the Example of Mediation in Georgia. Tbilisi: Ivane Javakhishvili Tbilisi State University Press, p. 223. (In Georgian)
21. Kandashvili, I. (2020). Mediation (Effective Alternative Dispute Resolution), Tbilisi, pp. 188-189. (In Georgian)
22. Zweigert, K., Kitz, H. (2001). An Introduction to Comparative Law in the Private Law. 1st ed., Tbilisi: “GCI”, pp. 10, 200. (In Georgian)
23. Zweigert, K., Kitz, H. (2001). An Introduction to Comparative Law in the Private Law. 2nd ed., Tbilisi: “GCI”, pp. 8-9. (In Georgian)
24. Tskhadadze, K., (2012). The Need for the Institution of Representation in Administrative Law. “*Journal of Law*”, №1, p. 294. (In Georgian)
25. Tskhadadze, K., (2016). Institute of Representation in Administrative Law. Tbilisi: Ivane Javakhishvili Tbilisi State University Press, pp. 21-22. (In Georgian)
26. Chanturia, L., (2011). General Part of Civil Law. Tbilisi: “Law”, pp. 421-422, 424-425. (In Georgian)
27. Jorbenadze, S. (2017). Commentary on Article 103 in the Book: Chanturia, L. (ed.), *Commentary on the Civil Code of Georgia, Book I*, Tbilisi, pp. 590-591. (In Georgian)
28. Brown, H., (2007). Napoleon Bonaparte, Political Prodigy, *Journal of History Compass*. Blackwell Publishing House, №5/4, pp. 1387-1388.
29. Charles Sumner Lobingier, (1918). Napoleon and His Code. *Harvard Law Review*, Vol. 32, №2, pp. 123-124.
30. Fauvarque-Cosson, B., (2014). The French Contract Law Reform in a European Context. *Elte Law Journal*, №1, p. 67.
31. Léon Julliot de La Morandière, (1948). The Reform of the French Civil Code. *The University of Pennsylvania Law Review*, Vol. 97, №1, pp. 1-2.
32. Markesinis, B. S., Unberath, H., Johnston, A. (2006). *The German Law of Contract, A Comparative Treatise*, 2nd ed., Oxford/Portland, Oregon, pp. 65, 412-413.
33. MüKo/Schubert, BGB, 7. Aufl., 2015, § 164, Rn. 1 (in German).
34. Pieck, M., (1996). A Study of the Significant Aspects of German Contract Law. *Journal of Annual Survey of International & Comparative Law*, Vol. 3, Issue 1, pp. 115-116.

Court Decisions:

1. Ruling of the Supreme Court of Georgia in the

- Case №as-124-116-2017, Dated 23 July 2020. (In Georgian)
2. Ruling of the Supreme Court of Georgia in the Case №as-800-2020, Dated 12 November 2020. (In Georgian)
 3. Ruling of the Supreme Court of Georgia in the Case №as-1281-2018, Dated 27 March 2019. (In Georgian)
 4. Ruling of the Supreme Court of Georgia in the Case №as-1178-1098-2017, Dated 26 March 2019. (In Georgian)
 5. Ruling of the Supreme Court of Georgia in the Case №as-1555-2018, Dated 7 June 2019. (In Georgian)
 6. Ruling of the Supreme Court of Georgia in the Case №as-766-766-2018, Dated 10 June 2019. (In Georgian)
 7. Ruling of the Supreme Court of Georgia in the Case №as-917-909(k-16), Dated 19 July 2019. (In Georgian)
 8. Ruling of the Supreme Court of Georgia in the Case №as-847-847-2018, Dated 25 September 2018. (In Georgian)
 9. Ruling of the Supreme Court of Georgia in the Case №as-678-649-2016, Dated 16 December 2016. (In Georgian)
 10. Ruling of the Supreme Court of Georgia in the Case №as-235-222-2015, Dated 16 March 2015. (In Georgian)
 11. Ruling of the Supreme Court of Georgia in the Case №as-951-989-2011, Dated 10 November 2011. (In Georgian)
 12. Ruling of the Supreme Court of Georgia in the Case №as-836-1078-04, Dated 23 June 2005. (In Georgian)
 13. BGH 11.05.2011 – VIII ZR 289/09.
 14. BGH 19.12.2014 – V ZR 194/13.
 15. The Supreme Court of the United Kingdom, Cramaso LLP (Appellant) v Ogilvie-Grant, Earl of Seafeld and Others (Respondents).
 16. The Supreme Court of the United Kingdom, Lloyd (Respondent) v Google LLC (Appellant).

წარმომადგენლობის ინსტიტუტის ტიპოლოგიური დახასიათება

ირაკლი ლეონიძე

სამართლის მაგისტრი, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის
თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

მარიამ რუბაშვილი

სამართლის საბაკალავრო საგანმანათლებლო პროგრამის მე-4 კურსის სტუდენტი,
ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

საკვანძო სიტყვები: წარმომადგენლობა, ტიპოლოგია, პრობლემა

შესავალი

წარმომადგენლობა საქართველოს სამართლებრივი ინსტიტუტია, რომლის თეორიული მნიშვნელობა მისი პრაქტიკული განხორციელებისას სახასიათო იურიდიულ ბუნებას იძენს. კვლევაში ყურადღება გამახვილდება წარმომადგენლობის ტიპოლოგიური დახასიათების რამდენიმე სამართლებრივ ასპექტზე.

წარმომადგენლობის: ქართული, გერმანული, რომანული და ინგლისურ-ამერიკული სამართლებრივი სისტემების სახასიათო თავისებურებების გარკვევის საკითხი ამ ინსტიტუტის არსისა და ფუნქციონირების შეფასების კრიტერიუმს წარმოადგენს. სწორედ ამიტომ საინტერესო სისტემებზედარებითი კონტექსტი, რომელიც ქართული კერძო სამართლის გამოწვევებთან ერთად, წარმომადგენლობის ინსტიტუტის კოდექსისმიერი რეგულირების საკითხსაც მოიცავს, რაც ძირითად წარმოდგენებს საკითხის ტიპოლოგიური დახასიათების შესაძლებლობაში ავლენს.¹ ასევე, წარმო-

მადგენლობის ტიპოლოგიური დახასიათება გულისხმობს სამართლის რეცეფციისა და იურიდიული ტრანსპლანტის მნიშვნელობის გარკვევას კერძო სამართალში. კვლევის მიზანია: წარმომადგენლობის არსისა და ნიშნების გამოკვეთა; მისი, როგორც ქართული კერძო სამართლის ინსტიტუტის წარმოშობისა და საკანონმდებლო რეგულირების მიმართების ჩვენება დღეს არსებულ გამოწვევათა საპასუხოდ; გარკვევა იმისა, არის თუ არა დასაშვები წარმომადგენლობა ყველა სახის სამართლებრივ ურთიერთობებში შესაძარბელი სამართლებრივი სისტემების მიხედვით. კვლევაში გამოყენებულია ნორმატიული, დოგმატური, შედარების, სინთეზისა და ანალიზის მეთოდები.

1. წარმომადგენლობის ისტორიული ასპექტები

წარმომადგენლობა, როგორც ქართული კერძო სამართლის ინსტიტუტი, ჩვეულებისა

1 ქიუზი, ტ., (2019). შედარებითი სამართლის მნიშ-

ვნელობა საქართველოსთვის. შედარებითი სამართლის ქართულ-გერმანული ჟურნალი, №2, 7.

და ტრადიციების ფორმით ჯერ კიდევ კოდიფიცირებული სისტემის ჩამოყალიბებამდე არსებობდა.² სხვადასხვა სოციალურ გარემოში წარმომადგენლობა იძენდა როგორც უფლების დაცვის, ასევე ტრადიციის ფორმას, რაც აყალიბებდა წარმომადგენელი და წარმოდგენილი პირის მორალურ, ეთიკურ და სამართლებრივ პასუხისმგებლობას.³ ალექსანდრე ყაზბეგის ნაწარმოებში „ხევისბერი გოჩა“, საგულისხმოა ონისესა და გუგუას ეპიზოდური საკითხი, სადაც წარმოდგენილი პირის ქმედების კონტროლს მორალური მართლმსაჯულების ფენომენი უზრუნველყოფდა.⁴ ვაჟა ფშაველას პოემა „ბახტრიონი“ სანათას სახით ასახავს გარდაცვლილი ოჯახის წევრებისა და მამაკაცების საქმის წარმომადგენლობას იმ ადგილას, სადაც, როგორც წესი, ქალი არ დაიშვება.⁵ სვანეთში მედიაციის პროცესში წარმომადგენლობა მიღებული იყო როგორც სისხლის, ისე სამოქალაქო საქმის განხილვის შემთხვევებში.⁶ საინტერესოა თემის წარმომადგენლობა და ცალკეული პირის წარმომადგენლობა. ასე მაგალითად, მედიატორის, როგორც მართლმსაჯულების წარმომადგენლის და ნეიტრალური პირის დასახელება შემდეგი სახით გვხვდება: მსაჯული, რჯულის კაცი, მახვში, ბჭე-მედიატორი, ხევისბერი. ცალკეული პირის წარმომადგენელი კი შეიძლება ყოფილიყო ოჯახის წევრი ან სხვა პირი. აჭარაში „წინაით დასაძახი კაცები“ თემის აზრს წარმომადგენდნენ. სოციალურ-პოლიტიკურ ურთიერთობებში წარმომადგენლობა, თავდებობის ფუნქციასაც ითავსებდა.⁷

საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის რეგულირებამ წარმომადგენლობის ინსტიტუტს ფიზიკური თუ იურიდიული პირების სამართლებრივი პასუხისმგებლობის და კერძოსამართლებრივი ურთიერთობებისთვის დამახასიათებელი (რეცეფიცირებული) ფორმა, მათ შორის, დროისა და სივრცის სიცხადე შესძინა.⁸ კერძო სამართალში სამართლებრივ ურთიერთობათა ხასიათიდან გამომდინარე, ყალიბდება იმის საჭიროება, რომ პიროვნება ან იურიდიული პირის სამართლებრივი ფორმით არსებული ორგანიზაცია, რომელიც, ცალკეულ მიზეზთა გამო, უშუალოდ ვერ ახორციელებს თავის ინტერესებს, უფლებებსა და მოვალეობებს, წარმოდგენილი იყოს მესამე პირის მიერ.⁹

ეს საკითხი არა მხოლოდ კერძო სამართალში, არამედ საჯაროსამართლებრივ ურთიერთობებშიც იჩენს თავს.¹⁰ შესაბამისად, საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის პირველი წიგნის მეორე კარის მე-7 თავში, 103-114 მუხლების რეგულირება წარმომადგენლობის ქართული კერძო სამართლის თვითმყოფად ინსტიტუტად დახასიათების საკანონმდებლო საფუძველს ქმნის. დასახელებული ნორმატიული ბაზისი, წარმომადგენლობის ინსტიტუტის კერძოსამართლებრივ და საჯაროსამართლებრივ ურთიერთობებში დარგობრივი ასახვისა და ტიპოლოგიური დახასიათების საკითხსაც აყენებს დღის წესრიგში.¹¹

წარმომადგენლობა, როგორც ქართული კერძო სამართლის ინსტიტუტი, ამავე დარგის შემსწავლელი სასწავლო დისციპლინე-

2 ჯორბენაძე, ს. (2017). 103-ე მუხლის კომენტარი წიგნში: ჭანტურია, ლ. (რედაქტორი), საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, წიგნი I, თბილისი, გვ. 590. მითითებულია: „ყოველდღიურ ცხოვრებაში არაერთი გარიგება იდება წარმომადგენლის მეშვეობით“.

3 შუალ. ცვაიგერტი, კ., კოტცი, ჰ. (2001). შედარებითი სამართალმცოდნეობის შესავალი კერძო სამართლის სფეროში. თბილისი: „ჯისიაი“, გვ. 10.

4 ალექსანდრე ყაზბეგი, „ხევისბერი გოჩა“, „იყოს თავდებად ზეცით ღმერთი და ქვეშ დედამიწა, რომ ძიძია დასავით მეყვარება, გავუწევ ძმობას, მაგისტვის ძმაზედ უფრო მეტი ვიქნები!“.

5 ვაჟა ფშაველა, „ბახტრიონი“, „ღიაცს ვინ მოგცა ის ნება, საქმე აკეთო მამრისა? ვფიქრობ, დროება დამდგარა იმ მეორ-მოსვლის წამისა.“.

6 ყანდაშვილი, ი. (2018). საქართველოში მედიაციის მაგალითზე დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის სასამართლო და არასამართლო ფორმები. თბილისი: თსუ-ის გამომცემლობა, გვ. 223.

7 1905 წელს გურიის გამოსვლების პერიოდში, ქართუ-

ლი ინტელიგენცია წარმომადგენლად და თავდებად დაუდგა ამბოხებულებს, რათა ეშუამდგომლათ რუსეთის იმპერიასთან მათი გასახლებისა თუ სხვა სახის რეპრესიულ ღონისძიებებზე ხელის აღების მიზნით. იხ. ლორთქიფანიძე, მ., ჯაფარიძე, ო., მუსხელიშვილი, დ., მეტრეველი, რ. (2012). საქართველოს ისტორია ოთხ ტომად (საქართველო XIX-XX საუკუნეებში), თბილისი: „პალიტრა L“, გვ. 114-115.

8 შუალ. პაპიძე, ხ., (2021). წარმომადგენლობის ნამდვილობის წინაპირობები. შედარებითი სამართლის ქართულ-გერმანული ჟურნალი, №7, გვ. 16.

9 შუალ. ცხადაძე, ქ., (2012). წარმომადგენლობის ინსტიტუტის საჭიროება ადმინისტრაციულ სამართალში. სამართლის ჟურნალი, №1, 294.

10 იქვე.

11 იხ. ჯორბენაძე, ს. (2017). 103-ე მუხლის კომენტარი წიგნში: ჭანტურია, ლ. (რედაქტორი), საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, წიგნი I, თბილისი, გვ. 590-591.

ბისთვის ტიპოლოგიური დახასიათების არაერთგვაროვანი გამოვლინებით ხასიათდება. მაგალითად, სამოქალაქო სამართალში კაზუსის ამოხსნის მეთოდისთვის, იგი თავისი არსით არის ნების გამოვლენის პრობლემატიკა,¹² უფრო კონკრეტულად: გარიგების დადების მომენტში წარმოშობილი რაიმე პრობლემა, რომელიც მოიცავს შემთხვევებს, როდესაც შესაძლებელია გარიგება იდებოდეს, თუმცა ის პირი, რომელიც გარიგების უშუალო მხარე უნდა გახდეს, არ მონაწილეობს გარიგების დადებაში ან ეს პირი ავლენს ოფერტს, თუმცა არა აქცეპტს.¹³ დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის ფორმების შემსწავლელ მეცნიერებებში წარმომადგენლობა მედიაციასა და სანოტარო მედიაციაში ადვოკატ-წარმომადგენლის მონაწილეობის ეთიკურ და პროცესუალურ საკითხებს უკავშირდება.¹⁴ აგრეთვე, ევროკავშირთან ასოცირების შეთანხმება წარმოადგენს უმნიშვნელოვანეს ეტაპს ქართული კერძო სამართლის ევროპეიზაციის გზაზე, მათ შორის წარმომადგენლობის დარგისთვის.¹⁵

საქართველო ნაბიჯ-ნაბიჯ უახლოვდება ევროპულ სამართალს.¹⁶ ქართული კერძო სამართლის განვითარების პროცესი, სამართლის განვითარების საყოველთაო იდეასთან ერთად, მოიცავს ცალკეულ სამართლებრივ ინსტიტუტთა და საკანონმდებლო ნორმათა განვითარებას. შესაბამისად, ევროკავშირთან ასოცირების შეთანხმება ევროპულ კანონმდებლობასთან დაახლოებასთან ერთად, ქართული კერძო სამართლის განვითარების მიზნის მატარებელია. თუ ციყრონს მიაჩნდა, რომ „ყველა სხვა სამართალი ... რომის სამართალთან შედარებით იყო ბუნდოვანი და სასაცილო“, განსხვავებით ამ კონცეფციისგან, დღესდღეობით სხვადასხვა

სამართლისა და ცალკეული სამართლებრივი ინსტიტუტების განვითარება თანაბარმნიშვნელოვან აუცილებლობას წარმოადგენს.

საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის მიღება ქართული სახელმწიფოებრიობის სამართლებრივი გვირგვინია.¹⁷ სამოქალაქო კოდექსის 103-114 მუხლების სახით წარმომადგენლობის, როგორც ქართული კერძო სამართლის ინსტიტუტის, რეგულირება, თავის მხრივ, მისი ტიპოლოგიური დახასიათების შესაძლებლობასაც მოიცავს.¹⁸ გასათვალისწინებელია ის ფაქტი, რომ საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის პროექტზე მუშაობისას შესწავლილ იქნა ევროპული ქვეყნების, ევროკავშირისა და ევროპის საბჭოს სამართლებრივი აქტები, რაც სამართლის ნორმის რეცეპციისა თუ იურიდიული ტრანსპლანტის მნიშვნელობას ცალკეული ინსტიტუტის პრაქტიკული განხორციელების მაგალითზე ავლენს.¹⁹ ბუნებრივია, რომ წარმომადგენლობის ინსტიტუტი, ქართული თავისებურებებისა და სხვადასხვა სახელმწიფოს სამართლის ნორმათა და სისტემების შედარებათა საფუძველზე ჩამოყალიბდა.²⁰ ისტორიული თვალსაზრისით თუ შევადარებთ, მაგალითად, რომაელთა ათაკციანი კომისია (დეცემვირატი)²¹ პასუხისმგებელი იყო რომის პირველ მრავლისმომცველ კანონზე (XII ტაბულის კანონი),²² რომელშიც წარმომადგენლობის, როგორც რომის სამართლის ინსტიტუტის იურიდიული ნორმების შემუშავება არ მომხდარა, საკითხი რეგულირდებოდა რომის ჩვეულებითი და ყოფით-სოციალური სამართლის მარეგულირებელი სხვა ნორმებით, ამავე დროს

12 მაისურაძე, დ., დარჯანია, თ., პაპუაშვილი, მ. (2017). სამოქალაქო კოდექსის ზოგადი ნაწილი (კაზუსების კრებული), თბილისი: გერმანიის საერთაშორისო თანამშრომლობის საზოგადოება, გვ. 83-84.

13 იქვე, 89.

14 შუაღ. ყანდაშვილი, ი. (2020). მედიაცია (დავის გადაწყვეტის ეფექტური ალტერნატიული გადაწყვეტა), თბილისი, გვ. 188-189.

15 იხ. ოპერმანი, თ., კლასენი კ. დ., ნეთესჰაიმი მ., (2021). ევროპული სამართალი (სასწავლო სახელმძღვანელო), თარგმანი, თბილისი: გერმანიის საერთაშორისო თანამშრომლობის საზოგადოება, გვ. 712-713.

16 შოიძე, ბ., (2019). ევროკავშირთან ასოცირების შეთანხმების ძირითადი გამოწვევები ქართული კერძო სამართლისათვის. კერძო სამართლის მიმოხილვა, №2, 12.

17 იქვე, 13.

18 შუაღ. კერესელიძე, დ., (2009). კერძო სამართლის უზოგადესი სისტემური ცნებები. თბილისი: ევროპული და შედარებითი სამართლის ინსტიტუტის გამომცემლობა, გვ. 401-403.

19 იხ. რუსიაშვილი, გ., (2021). კოლუზია და წარმომადგენლობითი უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენება. შედარებითი სამართლის ქართულ-გერმანული ჟურნალი, №6, გვ. 1-2.

20 შუაღ. შოიძე, ბ. (2005). ევროპული კერძო სამართლის რეცეპცია საქართველოში. თბილისი: საგამომცემლო საქმის სასწავლო ცენტრი, გვ. 184 მითითებულია: „სამართალთა ჰარმონიზაციის დროს ყველაზე უპირანი უნდა იყოს მისი შედეგების კოდექსებში ასახვა.“.

21 იხ. მეტრეველი, ვ. (2013). რომის სამართალი (საფუძვლები), თბილისი, გვ. 9-10.

22 ქიუზი, ტ., (2019). შედარებითი სამართლის მნიშვნელობა საქართველოსთვის. შედარებითი სამართლის ქართულ-გერმანული ჟურნალი, №2, 2.

უკავშირდებოდა პირთა სტატუსს,²³ ანუ უფლებამოსილებას. შემდგომში რომაული სამართლის ტერმინოლოგიით მარწმუნებელი პირი იწოდებოდა,²⁴ როგორც *mandans*, ხოლო რწმუნებული – *procurator*.²⁵ აღსანიშნავია სავინის მოსაზრება, რომ „კანონი იზიჯება ხაღბთან ერთად, ეფუძნება ხაღბს და ქება, როგორც კი ხაღბი კახგავს საკუთარ ინდივიდუალურობას“.²⁶ შესაბამისად, წარმომადგენლობის, როგორც ქართული კერძო სამართლის ინსტიტუტის ტიპოლოგიური დახასიათება მოქმედი საკანონმდებლო რეგულირების იურიდიული შედეგის მქონე განსაზღვრებაა, რომელიც გარკვეულ ისტორიას ეფუძნება წარმოშობის, ცნებისა თუ შინაარსის გაგებით. წარმომადგენლობა, როგორც ქართული კერძო სამართლის ინსტიტუტი და მისი ტიპოლოგიური დახასიათება მხოლოდ ქართული კერძო სამართლის კვლევის საგანს და გამოწვევას არ წარმოადგენს და ევროკავშირთან ასოცირების ხელშეკრულებით ნაკისრი ვალდებულების ფარგლებში,²⁷ შესაძლებელია აქტუალური საკითხების ფართო განხილვის კონცეფციის შემუშავება.

2. ტიპოლოგიური დახასიათება

2.1. ქართული სამართლებრივი სისტემა

წარმომადგენლობის, როგორც ქართული კერძო სამართლის ინსტიტუტის ტიპოლოგიური დახასიათება ქართულ სამართალში სა-

კანონმდებლო რეალობისა და სასამართლო პრაქტიკის გამოწვევაა. დოგმატური თვალსაზრისით, ჩამოყალიბებული დარგობრივი კლასიფიკაცია,²⁸ პრაქტიკული ასახვის ცალკეულ შემთხვევებში კერძო და საჯარო სამართლის ინსტიტუციურ მიჯნაზე იმყოფება, სადაც სამართლის ოჯახების კლასიფიკაცია საკითხის განხილვის თვალსაზრისით დიდ მნიშვნელობას ასრულებს, ხოლო წარმომადგენლობის დარგობრივი ფორმების ტიპოლოგიური დახასიათება სასწავლო დისციპლინებისთვის მისი აღქმის სხვადასხვაობის საფუძველია. საინტერესოა, რომ წარმომადგენლობის ინსტიტუტის სისტემურობასა და ინსტიტუციურობას გერმანული, რომანული და ინგლისურ-ამერიკული სამართლებრივი სისტემების ფარგლებში ინსტიტუტის ისტორიული ჩამოყალიბებისა და საკანონმდებლო რეგულირების მოქმედი ნორმატიული სინამდვილე განაპირობებს.

საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის პირველი კონსტიტუციის სულისკვეთებით აღტკინებულმა ქართულმა სამართლებრივმა სისტემამ, (შემდგომში – კანონმდებელმა) დამოუკიდებლობის მოპოვების შემდეგ უარყო საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკის კონსტიტუციების, საკანონმდებლო აქტებისა და ნორმების კვლავინდებური ფორმით მოქმედება, რითაც სახელმწიფო მართლწესრიგისა და სამართლის განვითარების საკითხი რეცეფციისა და იურიდიული ტრანსპლანტის ფორმის შემუშავების აუცილებლობას დაუკავშირა.²⁹ საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 103-ე მუხლის პირველი ნაწილის პირველი წინადადების თანახმად, გარიგება შეიძლება დაიდოს წარმომადგენლის მეშვეობითაც.³⁰ დასახელებული დათქმა ფიზიკურ და იურიდიულ პირებს (შემდგომში – წარმომადგენლებს) კერძოსამართლებრივ ურთიერთობებში წარმომადგენლის (ქმედუნარიანი პირის) საშუალებით მონაწილეობის უფლებას ანიჭებს. ამავე მუხლის პირველი ნაწილის მეორე წინა-

23 მეტრეველი, ვ. (2013). რომის სამართალი (საფუძვლები), თბილისი, გვ. 50.
24 ამირანაშვილი, გ. (2018). გარიგების ფორმის იძულება, როგორც ფორმის თავისუფლების შეზღუდვა. თბილისი: „მერიდიანი“, გვ. 14.
25 იხ. გარიშვილი, მ., ხოფერია, მ. (2010). რომის სამართლის საფუძვლები, თბილისი, გვ. 215. ასევე, შუაღ. ბიჭია, მ. (2016). კანონისმიერი ვალდებულებითი ურთიერთობები. თბილისი: „ბონა კაუზა“, გვ. 72.
26 შუაღ. სურგულაძე, ნ. (2002) იუსტინიანეს ინსტიტუციები (ლათინურიდან თარგმანი, წინასიტყვაობა, შენიშვნები და საძიებელი). თბილისი, გვ. 193 მითითებულია: ტიტული XXVI: დავალების ხელშეკრულების შესახებ.
27 იხ. მაისურაძე, დ., სულხანიშვილი, ე., ვაშაკიძე, გ., (2018). ევროკავშირის კერძო სამართალი – გადაწყვეტილებები და მასალები, მომხმარებელთა დაცვის სამართალი, შრომის სამართალი, კორპორაციული სამართალი, კონკურენციის სამართალი. ნაწილი პირველი, თბილისი: გერმანიის საერთაშორისო თანამშრომლობის საზოგადოება, გვ. 26-28.

28 შუაღ. თუმანიშვილი, გ. გ. (2012). შესავალი საქართველოს კერძო სამართალში, თბილისი: ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა, გვ. 177.
29 ცვაიგერტი, კ., კოტცი, ჰ. (2001). შედარებითი სამართალმცოდნეობის შესავალი კერძო სამართლის სფეროში. მე-2 ტომი, თბილისი: „ჯისიაი“, გვ. 8-9.
30 დამატებით იხ. თუმანიშვილი, გ. გ. (2012). გარიგებები (სამართლებრივი ბუნება და ნორმატიული რეგულირება), თბილისი: ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა, გვ. 86.

დადების მიხედვით, წარმომადგენლის უფლებამოსილება ან კანონიდან გამომდინარეობს, ანდა წარმოიშობა დავალების (მინდობილობის) საფუძველზე.³¹ ამ ფორმით კანონმდებელმა დაადგინა წარმომადგენლობის ინსტიტუტის საფუძველზე ქმედების განხორციელების სახეობრიობა: რეგულირების კოდექსისმიერი ფორმა და ნებაყოფლობითი რეცეფციის შედეგობრივი ხასიათი.³²

წარმომადგენლობის ინსტიტუტის მოქმედი საკანონმდებლო რედაქცია სამოქალაქო კოდექსის ჩამოყალიბების სათავეებთან და შემდგომ, ამ ინსტიტუტის თანამედროვე გერმანული სამართლებრივი სისტემის მსგავსებასთან ერთად, ცალკეულ თავისებურებებსაც აყალიბებს:

ა) კანონისმიერი წარმომადგენლობის მონესრიგება გარჩეობების მომწესრიგებელ თავში, როგორც საკანონმდებლო ტექნიკის დახვეწის აუცილებლობა;³³

ბ) საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 103-ე მუხლის მეორე ნაწილით განსაზღვრული წესი და კანონმდებლის სულისკვეთება ანდერძის, ქორწინების, ამავე დროს იმ სხვა გარჩეობების დადების ფორმის შემოსაზღვრასთან დაკავშირებით, რომლებიც უშუალოდ უნდა დაიდოს;

გ) დავალება (მინდობილობა) და რწმუნებულება, როგორც წარმომადგენლობითი უფლებამოსილების წარმოშობის ერთი და იგივე საფუძველი, როგორც საერთო შინაარსის და სხვადასხვა ტერმინოლოგიური დასახელების შემთხვევები.³⁴

გერმანულ სამართლებრივ მოდელთან მსგავსება ქართულ სამართლებრივ სისტემას რომანული და ინგლისურ-ამერიკული სამართლებრივი სისტემისგან განასხვავებს. შესაძლებელია გამოვყოთ შემდეგი:

ა) წარმომადგენლობის, როგორც კერძო სამართლის ინსტიტუტის კოდექსისმიერი რეგულირების საკითხი. ასევე, ნებაყოფლობითი რეცეფციისა და იურიდიული ტრანსპლანტის

მნიშვნელობა წარმომადგენლობის ინსტიტუტის ჩამოყალიბებასთან დაკავშირებით;

ბ) წარმომადგენლობის მხარეთა (სუბიექტთა) ტერმინოლოგიური დასახელებისა და ურთიერთგამიჯვნის საკითხები; გ) წარმომადგენლობის, როგორც ინსტიტუტის სუბიექტთა უფლება-მოვალეობების რეგულირების საკითხები;

დ) წარმომადგენლობის ინსტიტუტის სახეებისა და დარგობრივი ფორმების დაყოფადობის საკითხი.

ქართული მოდელის ერთ-ერთ თავისებურებას წარმოადგენს მინდობილობასა და დავალებას შორის მკაფიო სამართლებრივი ზღვრის არარსებობა. ტერმინოლოგიური შესაბამისობის საკითხი პრობლემური ხასიათით სანოტარო სამართლის მარეგულირებელი კანონმდებლობის მაგალითზე შეგვიძლია წარმოვადგინოთ. „სანოტარო მოქმედებათა შესრულების წესის შესახებ“ საქართველოს იუსტიციის მინისტრის №71-ე ბრძანების 28-ე მუხლის დასახელებაა: სანოტარო მოქმედების შესრულება მინდობილობის (რწმუნებულების, დავალების ხელშეკრულების) საფუძველზე.³⁵ დავაკვირდეთ დასახელებას და მივუბრუნდეთ საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 103-ე მუხლის პირველი ნაწილის მეორე წინადადებას: წარმომადგენლის უფლებამოსილება ან კანონიდან გამომდინარეობს, ანდა წარმოიშობა დავალების (მინდობილობის) საფუძველზე. საინტერესოა, თუ რატომ მოიაზრებს მინდობილობა რწმუნებულებისა და დავალების ხელშეკრულების საკითხს სანოტარო კანონმდებლობაში, როდესაც საქართველოს სამოქალაქო კოდექსში კანონმდებელი დავალების ხელშეკრულებას ანიჭებს მითითების უპირატესობას, ხოლო ფრჩხილებში უთითებს მინდობილობის საფუძველს.³⁶ საინტერესოა, ეს თავისებურებაა თუ საკანონმდებლო ხარვეზი? №71-ე ბრძანე-

31 შუად. კერესელიძე, დ. (2009). კერძო სამართლის უზოგადესი სისტემური ცნებები. თბილისი: ევროპული და შედარებითი სამართლის ინსტიტუტის გამომცემლობა, გვ. 401-402.

32 ჭანტურია, ლ., (2011). სამოქალაქო სამართლის ზოგადი ნაწილი. თბილისი: „სამართალი“, გვ. 424-425.

33 იქვე.

34 პაპიძე, ხ., (2021). წარმომადგენლობის ნამდვილობის წინაპირობები. შედარებითი სამართლის ქართულ-გერმანული ჟურნალი, №7, გვ. 24-25.

35 სანოტარო წესთან დაკავშირებით შუად. ტეტელოშვილი, ბ., (2022). სამისლემიო რჩენის ხელშეკრულება – წარმოშობის საფუძველები და მხარეთა უფლება-მოვალეობანი (საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის მიმართება მისი მოწესრიგების თანამედროვე ტენდენციებთან). თბილისი: „გეორგია“, გვ. 210-211.

36 იხ. საქართველოს სამოქალაქო კოდექსი (1997). ცნება. მუხლი 103. საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე. <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/31702?publication=118>> [ბოლო წვდომა: 25.11.2022].

ბის 28-ე მუხლის რეგულირებითი ხასიათი მინდობილობისა და დავალების ურთიერთმიმართების საკითხს კონკრეტულ მნიშვნელობას არ ანიჭებს და აღნიშნულ საკითხს მხოლოდ საჯარო³⁷ და კერძო სანოტარო აქტის³⁸ შედგენის თავისებურებით მიჯნავს.³⁹ განსხვავებით დასახელებული ბრძანებისგან, „ნოტარიატის შესახებ“ საქართველოს კანონი საერთოდ არ უთითებს დავალებისა და მინდობილობის საკითხს, არამედ მოიაზრებს ამ უკანასკნელს ზოგადი ანდა სხვა სახის სანოტარო მოქმედების ფარგლებში.⁴⁰

შესაფასებელია, აღნიშნულ კომპლექსურ საკითხთან დაკავშირებით რა ძირითადი მიდგომებია ჩამოყალიბებული სამოსამართლო პრაქტიკაში. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს განმარტებით, წარმომადგენლობითი უფლებამოსილების მინიჭება და დავალების ხელშეკრულების დადება – ეს ორი ერთმანეთისგან დამოუკიდებელი სამართალურთიერთობაა.⁴¹ სასამართლო აღნიშნავს, რომ მინდობილობა, რომლითაც დასტურდება წარმომადგენლობა, მეტად განსხვავდება დავალების ხელშეკრულებისგან, ვინაიდან, პრაქტიკული თვალსაზრისით, ეს უკანასკნელი არეგულირებს წარმომადგენელსა და წარმოდგენილს შორის ურთიერთობას, მაშინ, როდესაც მინდობილობა მიმართულია სამართლებრივი ურთიერთობის უზრუნველყოფად წარმოდგენილსა და მესამე პირს შორის.⁴² ე.ი. მინდობილობის ადრესატია მესამე პირი და ემსახურება მის წინაშე წარმომადგენლის უფლებამოსილების დადასტურებას. სასა-

მართლო მკაფიო ზღვარს ავლებს ამ ორ ინსტიტუტს შორის და წინა პლანზე გამოაქვს ის მთავარი განმასხვავებელი ნიშნები, რომლითაც დგება საბოლოო საკანონმდებლო ჩარჩო ამ ორი სამართლებრივი ფორმის გასამიჯნად, კერძოდ, აღნიშნული განმარტებით, დავალების ხელშეკრულება მიეკუთვნება იმ ხელშეკრულებათა ტიპს, სადაც მხარეებად წარმოდგენილნი არიან: ერთი მხრივ, მარწმუნებელი (დავალების მიმცემი), იგივე კრედიტორი, ხოლო მეორე მხრივ, რწმუნებული, რომელიც კისრულობს დავალებული ქმედების განხორციელებას და მოვალის როლში გვევლინება. ასეთი ურთიერთობის საგანი კი შესაძლებელია როგორც იურიდიული, ისე ფაქტობრივი ქმედებების განხორციელებაც იყოს, რაზედაც შეიძლება გაიცეს მინდობილობა, ან საერთოდ არ გაიცეს. ამ შემთხვევაში, ცხადია, რომ მინდობილობა შეიძლება მხოლოდ საფუძველი იყოს დავალების ხელშეკრულებით წარმოშობილი ურთიერთობის არსებობისა, მაგრამ არ გაუტოლდება თავად ამ ურთიერთობას. სწორედ ამიტომაც, რომ დოქტრინალურადაც დავალების ხელშეკრულებისა (სკ-ის 720-721) და უფლებამოსილების (სკ-ის 109) შეწყვეტის საფუძვლები კოდექსის სხვადასხვა ნორმით რეგულირდება, რამაც, წესით, თავიდან უნდა აგვარიდოს პრაქტიკაში მსგავსი ბუნდოვანებებისა და გაურკვევლობის არსებობა. უფრო კონკრეტულად ამ და სხვა საკითხებს ნაშრომის მესამე თავში შევხებით.

წარმომადგენლობა ქართულ სამართლებრივ სისტემაში ინსტიტუტის შემადგენელი ცალკეული ნაწილის თვალსაზრისით ეხმიანება ბროკერის, შუამავლის, კომისიონერისა და ნების გადამტანი მოქმედებების შემცველ სხვა პირებს/ინსტიტუტებს, თუმცა მსგავსების მიუხედავად, მათი იურიდიული ბუნება და სამართლებრივი შედეგები განსხვავებულია. კანონიერ წარმომადგენლობას შესაძლოა ვუწოდოთ სავალდებულო წარმომადგენლობა, ხოლო სახელშეკრულებო წარმომადგენლობას – ნებაყოფლობითი,⁴³ საგულისხმოა, რომ ინგლისურ-ამერიკული სამართლის სისტემა კანონისმიერ წარმომადგენლობას იმ ფორ-

37 საქართველოს იუსტიციის მინისტრის №71-ე ბრძანება „სანოტარო მოქმედებათა შესრულების წესის შესახებ“ ინსტრუქციის დამტკიცების თაობაზე (2010). 28-ე მუხლის პირველი პუნქტი. საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე.

38 იქვე, მე-3 პუნქტი.

39 იხ. ლეონიძე, ი., (2021). მედიატორი ნოტარიუსის სამოქალაქო პასუხისმგებლობა სანოტარო სამართალში (საკანონმდებლო რეგულირება და ინსტიტუციური გამოწვევები). საქართველოს ეროვნული უნივერსიტეტის საერთაშორისო სტუდენტური სამეცნიერო კონფერენციის მოხსენებათა ჟურნალი „სეუ და მეცნიერება“, გვ. 279-283.

40 საქართველოს კანონი „ნოტარიატის შესახებ“ (2009). 38-ე მუხლის პირველი ნაწილის „ა“ პუნქტი და მუხლის მე-2 ნაწილი. საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე.

41 საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2006 წლის 8 სექტემბერის გადაწყვეტილება №ას-39-486-06.

42 იქვე.

43 შუად. ერქვანია, თ., (2012). მესამე პირთა ინტერესების დაცვა წარმომადგენლობაში (საქართველოსა და გერმანიის სამოქალაქო კოდექსის მიხედვით). მართლმსაჯულება და კანონი, №3(34), 38-39.

მით, რა ფორმითაც კონტინენტური სამართლის სახელმწიფოები აღიარებენ, დოგმატური თვალსაზრისით არ ადგენს. სავალდებულო და ნებაყოფლობითი ფორმის მქონე დაყოფა, როგორც დაყოფის კრიტერიუმი საკანონმდებლო რეგულირების ხასიათიდან გამომდინარეობს. მაგალითად, ქართულ სამართალში სანოტარო მედიაციის სავალდებულო და ნებაყოფლობით სახეებად დაყოფას ასევე, მარეგულირებელი ნორმის ფორმა და ხასიათი განაპირობებს. წარმომადგენლობის ინსტიტუტს კანონმდებელი საქართველოს სამოქალაქო კოდექსში შემდეგი ნუმერაციითა და დასახელებით ადგენს:

- მუხლი 103. ცნება;
- მუხლი 104. გარიგების შედეგების ადრესატი წარმომადგენლობისას;
- მუხლი 105. წარმომადგენლის შეზღუდული ქმედუნარიანობა;
- მუხლი 106. ნების გამოვლენის ნაკლი წარმომადგენლობისას
- მუხლი 107. წარმომადგენლობითი უფლებამოსილება;
- მუხლი 108. შეტყობინების ვალდებულება უფლებამოსილების შეცვლისას;
- მუხლი 109. წარმომადგენლობითი უფლებამოსილების შეწყვეტის საფუძვლები;
- მუხლი 110. წარმომადგენლის ვალდებულება უფლებამოსილების გაქარწყლებისას;
- მუხლი 111. გარიგების დადება წარმომადგენლობითი უფლებამოსილების გარეშე;
- მუხლი 112. ხელშეკრულებაზე უარის უფლება
- მუხლი 113. წარმომადგენლის ვალდებულება წარმომადგენლობითი უფლებამოსილების ნაკლის არსებობისას;
- მუხლი 114. საკუთარ თავთან გარიგების დადების დაუშვებლობა.

2.2. გერმანული სამართლებრივი სისტემა

გერმანული სამართლებრივი სისტემა ჩამოყალიბებისა და განვითარების ისტორიით, ერთი მხრივ, დაშლილი სახელმწიფოებრი-

ვი წარმონაქმნიდან გერმანიის იმპერიამდე, იმპერიიდან ვაიმარის რესპუბლიკამდე, ვაიმარის რესპუბლიკიდან ნაციონალ-სოციალისტურ გერმანიამდე და მის შემდგომ, დღემდე, ხოლო მეორე მხრივ, გერმანიის ფედერაციული რესპუბლიკის სახელმწიფოებრივი მართლწესრიგის პირობებში, აყალიბებს წარმომადგენლობის ინსტიტუტის მრავალსაუკუნოვან ისტორიას.⁴⁴ გერმანიის სამოქალაქო კოდექსის პირველი წიგნის მე-3 ნაწილის მე-5 კარი არეგულირებს წარმომადგენლობისა და მინდობილობის საკითხს.⁴⁵ დასაშვებად მივიჩნევთ გერმანიის სამოქალაქო კოდექსში⁴⁶ წარმომადგენლობის ინსტიტუტის ნუმერაციისა და დასახელების მითითებას:

- პარაგრაფი 164. წარმომადგენლის მიერ გაკეთებული განცხადების სამართლებრივი ძალა;
- პარაგრაფი 165. შეზღუდული ქმედუნარიანობის მქონე წარმომადგენელი;
- პარაგრაფი 166. ნების ნაკლი; სავარაუდოდ ცოდნა;
- პარაგრაფი 167. მინდობილობის გაცემა;
- პარაგრაფი 168. მინდობილობის გაუქმება;
- პარაგრაფი 169. რწმუნებულისა და მმართველი პარტნიორის მინდობილობა;
- პარაგრაფი 170. მინდობილობის მოქმედების ვადა;
- პარაგრაფი 171. მოქმედების ვადა საჯაროდ გამოცხადების შემთხვევაში;
- პარაგრაფი 172. მინდობილობის დოკუმენტი;
- პარაგრაფი 173. მოქმედების ვადა, როდესაც პირმა იცოდა ან უნდა სცოდნოდა მინდობილობის გაუქმების შესახებ;
- პარაგრაფი 174. უფლებამოსილი პირის ცალმხრივი გარიგება;
- პარაგრაფი 175. მინდობილობის დოკუმენტის დაბრუნება;
- პარაგრაფი 176. მინდობილობის დოკუმენტის ძალადაკარგულად გამოცხადება;

44 Pieck, M., (1996). A Study of the Significant Aspects of German Contract Law. Journal of Annual Survey of International & Comparative Law, Vol. 3, Issue 1, 115-116.
 45 Markesinis, B. S., Unberath, H., Johnston, A. (2006). The German Law of Contract, A Comparative Treatise, 2nd ed., Oxford/Portland, Oregon, 65, 412-413.
 46 German Civil Code [BGB].

- **პარაგრაფი 177.** ხელშეკრულების დადება არაუფლებამოსილი წარმომადგენლის მეშვეობით;
- **პარაგრაფი 178.** მეორე მხარის მიერ ხელშეკრულებაზე უარის უფლება;
- **პარაგრაფი 179.** წარმომადგენლობითი უფლებამოსილების არმქონე წარმომადგენლის პასუხისმგებლობა;
- **პარაგრაფი 180.** ცალმხრივი გარიგება
- **პარაგრაფი 181.** თავის თავთან დადებული გარიგება.

ნორმათა მოცულობისა და განსახილველი საკითხის მნიშვნელობის თვალსაზრისით გერმანული სამართლებრივი სისტემა წარმომადგენლობის ინსტიტუტს მკაფიოდ, ფართოდ და საკითხის შინაარსობრივი ასპექტების განუყოფლად მიუთითებს.⁴⁷ ეს საკითხი ზუსტი და სრულყოფილი საკანონმდებლო მოწესრიგებით ხასიათდება, რაც გულისხმობს, რომ გერმანულ სამართლებრივ სისტემაში წარმომადგენლობა, უპირველესად, დასაშვები უნდა იყოს იმ სამართლებრივ ურთიერთობაში,⁴⁸ რომელშიც ვლინდება წარმომადგენლის ნება სხვა პირის სახელით და წარმომადგენლობითი უფლებამოსილების ფარგლებში.⁴⁹

განვიხილოთ პრაქტიკული მაგალითი. გერმანიის ფედერალური სასამართლოს ერთ-ერთ საქმეში სხვა პირის eBay ანგარიშის გამოყენებით, ხელშეკრულების დადებისკენ მიმართული თანხმობისას, ონლაინ ფორმით გამართულ აუქციონთან დაკავშირებით დადგინდა, რომ სახეზეა სხვისი სახელით მოქმედება, რომელზეც გავრცელდება წარმომადგენლობის წესები.⁵⁰

სხვა საქმეში გაკეთდა დათქმა, რომ ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში, თუ გამყიდველი თავს შეიკავებს მყიდველთან ნებისმიერი

კონტაქტისგან და ბოლო ეტაპამდე სახელშეკრულებო მოლაპარაკებებს შუამავალს მიანდობს, მყიდველს გონივრული შეფასებით შეუძლია ივარაუდოს, რომ შუამავალი მოლაპარაკების პროცესში გამყიდველის სახელითა და წარმომადგებლობითი უფლებამოსილებით სარგებლობს.⁵¹ კიდევ ერთ საქმეში აღინიშნა, რომ დამკვიდრებული პრაქტიკის თანახმად, გერმანიის სამოქალაქო კოდექსის 164-ე⁵² და შემდგომი პარაგრაფების გამოყენება გამოირიცხება წმინდა რეალაქტებთან მიმართებით, მაგალითად, როგორცაა პირდაპირი მფლობელობის შეძენა⁵³ (გარკვეული გამონაკლისის გათვალისწინებით⁵⁴).

2.3. რომანული სამართლებრივი სისტემა

საფრანგეთის რევოლუციური ისტორია და შემდგომ, საფრანგეთის იმპერიის ძლევამოსილება არ ყოფილა მხოლოდ პოლიტიკური თვალსაზრისით გამორჩეული,⁵⁵ საგულისხმოა საფრანგეთის სამოქალაქო კოდექსის შემუშავებისა და როგორც ეროვნული, ისე საზოგადო გავრცელების სულისკვეთება, როგორც სოციალური და სამართლებრივი ურთიერთობების გადაწყვეტის უნიფიცირებული მოდელი,⁵⁶ ახალი წესრიგის დასადგენად. მოქმედებს კოდექსი, რომელიც ადგენს წარმომადგენლობის ინსტიტუტის დამფუძნებელ და უზრუნველყოფ სამართლის ნორმებს.⁵⁷

საფრანგეთის სამოქალაქო კოდექსის მიხედვით წარმომადგენლობის ინსტიტუტი გათვალისწინებულია კოდექსისეული რეგულირების ფორმით, 1145-1161-ე მუხლების სახით,⁵⁸ სადაც ერთმანეთისგან ინსტიტუციურად

47 იხ. კროპჰოლერი ი., გერმანიის სამოქალაქო კოდექსი, დარჯანია თ., ჭეჭელაშვილი ზ. (მთარგმ.), ჩაჩანიძე ე., დარჯანია თ., თოთლაძე ლ. (რედ.), მე-13 გამოც., თბ., 2014, გვ. 90.

48 იხ. ჭანტურია, ლ., (2011). სამოქალაქო სამართლის ზოგადი ნაწილი. თბილისი: „სამართალი“, გვ. 421-422.

49 იხ.: პაპიძე, ხ., (2021). წარმომადგენლობის ნამდვილობის წინაპირობები. შედარებითი სამართლის ქართულ-გერმანული ჟურნალი, №7, გვ. 16; ცხადაძე, ქ., (2016). წარმომადგენლობის ინსტიტუტი ადმინისტრაციულ სამართალში. თბილისი: თსუ-ის გამომცემლობა, გვ. 21-22.

50 BGH 11.05.2011 – VIII ZR 289/09.

51 BGH 19.12.2014 – V ZR 194/13.

52 იხ. § 164. წარმომადგენლის მიერ გაკეთებული განცხადების სამართლებრივი ძალა.

53 იხ. BGHZ 8, 132; 16, 263 და § 950 BGB.

54 გამონაკლისია § 854 II BGB.

55 Brown, H., (2007). Napoleon Bonaparte, Political Prodigy, Journal of History Compass. Blackwell Publishing House, №5/4, 1387-1388.

56 Charles Sumner Lobingier, (1918). Napoleon and His Code. Harvard Law Review, Vol. 32, №2, 123-124.

57 Léon Julliot de La Morandière, (1948). The Reform of the French Civil Code. The University of Pennsylvania Law Review, Vol. 97, №1, 1-2.

58 იხ. ინფორმაცია ვებგვერდზე <https://www.trans-lex.org/601101/_french-civil-code-2016/> [ბოლო წვდო-

არ იმიჯნება ურთიერთობის სამი სუბიექტი, რომელსაც ეწოდება დავალების ურთიერთობა.⁵⁹ ორი მხარე და სამი სუბიექტი ინსტიტუციური გააზრებით ერთმანეთისგან გაიმიჯნა გერმანიის სამოქალაქო კოდექსში. ერთი მხრივ, ჩამოყალიბდა წარმოდგენილსა და წარმომადგენელს შორის კონკრეტული შიდა ურთიერთობა, რომელიც აგებულია წარმოდგენილი პირის მიერ წარმომადგენლისათვის მინდობილობის/უფლებამოსილების მინიჭებაზე, მეორე მხრივ, საგულისხმოა წარმოდგენილსა და მესამე პირს შორის ურთიერთობის სხვა თავისებურებები.

უფლებამოსილების მინიჭება წარმომადგენელს აბსტრაქტულ გარიგებას, ხოლო კაუზალური ურთიერთობა არსებობს დავალების ხელშეკრულების ფორმით, როგორც ორმხრივი ხელშეკრულება. კაუზალური ურთიერთობის ბათილობა გავლენას არ ახდენს აბსტრაქტული გარიგების ნამდვილობაზე, რაც აისახა გერმანიის სამოქალაქო კოდექსში, ხოლო საფრანგეთის სამოქალაქო კოდექსში წარმომადგენლობის ინსტიტუტი დავალების ხელშეკრულების ფარგლებში დარეგულირდა, სადაც საკუთარი და სხვისი სახელით დადებულ ხელშეკრულებას კანონმდებელი ერთმანეთისგან განასხვავებს. სხვისი სახელით დადებული – ეს არის წარმომადგენლობა, საკუთარი სახელით დადებული – არა. შედეგად, საფრანგეთის სამოქალაქო კოდექსის მიხედვით, მინდობილობა მოქცეულია დავალების შინაარსში და არ იმიჯნება ამ უკანასკნელისგან. საფრანგეთის სასამართლოებისთვის მნიშვნელოვან გამოწვევად გადაიქცა 2016 წელს განხორციელებული რეფორმა, რომლის მიზანია 1145-1161 მუხლების შინაარსის გარკვეული ასპექტის ცვლილება.

2.4. ინგლისურ-ამერიკული სამართლებრივი სისტემა

ინგლისურ-ამერიკული სამართლებრივი სისტემა წარმომადგენლობის ინსტიტუტის სახესხვაობას ინგლისურ-ამერიკული

მა: 25 სექტემბერი, 2022]; ასევე, Code Napoleon of The French Civil Code, William Benning Law Bookseller, 1827.

59 იხ. Fauvarque-Cosson, B., (2014). The French Contract Law Reform in a European Context. *Elte Law Journal*, №1, გვ. 67.

სამართლის ოჯახის ბუნებისა და ისტორიის საფუძვლებიდან ავითარებს. სწორედ ამიტომ, ამ სისტემის სპეციფიკურობას კონტინენტური სამართლის სისტემისგან განსხვავებული ხასიათი განსაზღვრავს.⁶⁰ რომანული სამართლის გავლენა (ცალკეულ სამართლებრივ მექანიზმთან მიმართებით) ინგლისურ საერთო სამართალზე მისი განვითარების ისტორიის განმავლობაში მეტად უმნიშვნელო იყო და არ შეხებია საფუძვლებს.⁶¹

წარმომადგენლობის ინსტიტუტის სისტემშედარების თვალსაზრისით ტიპოლოგიური დახასიათებისას ინგლისურ-ამერიკული სამართლებრივი სისტემა კოდიფიცირებულ ნორმებთან ერთად აბსტრაქტულ ცნებებზე ინსტიტუტის დაყრდნობასაც მოერიდა. შესაბამისად, განავითარა წარმომადგენლობის პრაქტიკულ-სამართლებრივი პრეცედენტები და თეზისები,⁶² სადაც წარმომადგენლობა, როგორც კერძო სამართლის ინსტიტუტი, თვითმყოფადი, თვითრეგულირებადი და ჩვეულებითი სამართლის ინსტიტუტია, რომელიც ყველაზე მეტად იზიარებს სამართლის ოჯახების სხვადასხვაობის მკვეთრ ხასიათს. ინგლისურ-ამერიკული სამართლებრივი სისტემის სისტემურობას წარმომადგენლობის პრაქტიკულ-სამართლებრივი გააზრება განაპირობებს. გასათვალისწინებელია ლიბერალურ-კონსტიტუციური სახელმწიფოს სტრუქტურა და ეკონომიკის განვითარება და ურთიერთობათა სამართლებრივი უზრუნველყოფა, მათ შორის, პრაქტიკული მიზნებისთვის. სისტემშედარებით კონტექსტში საგულისხმოა, თუ რამდენად განიცადა წარმომადგენლობის ინსტიტუტმა ინგლისურ-ამერიკულ სამართლებრივ სისტემაში რეცეფციის პროცესის გავლენა და აისახა თუ არა მასში მისი შედეგები. ერთი მხრივ, ნებაყოფლობითი რეცეფციის პროცესი, რომლის მიხედვით რეცეფცია შესაძლოა სხვადა-

60 იხ. ზოიძე, ბ., (2018). ძირითადი უფლებების გავლენა კერძო ავტონომიაზე: კერძო ავტონომიის გაფართოება თუ შეზღუდვა (საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს პრაქტიკის მიმოხილვა) კრებულში: კერძო ავტონომია, როგორც კერძო სამართლის ფუძემდებლური პრინციპი, ზარანდია, თ., კურზინსკი-სინგერ, ე., თბილისი: თსუ-ის გამომცემლობა, გვ. 93-95.

61 ცვაიგერტი, კ., კოტცი, ჰ. (2001). შედარებითი სამართალმცოდნეობის შესავალი კერძო სამართლის სფეროში. თბილისი: „ჯისიაი“, გვ. 200.

62 შეად. MüKo/Schubert, BGB, 7. Aufl., 2015, § 164, Rn. 1.

სხვა საერთაშორისო ორგანიზაციის, შეგნებულ ან შეუგნებელი დახმარების ნაბიჯი იყოს, დადებითად შესაძლოა შეფასდეს. გადამწყვეტი მნიშვნელობა ენიჭება თავს მოხვეულ პარადიგმას, რომელიც შეიძლება დადებითი შედეგის მომტანი იყოს ან უარყოფითის – ითვლება თავს მოხვეული იმ ქვეყნის მხრიდან, საიდანაც უნდა გადმოვიდეს სამართალი.⁶³ იძულებითი განხორციელების მაგალითად შეგვიძლია განვიხილოთ იმპერიალისტური სახელმწიფოს პოლიტიკა მისსავე კოლონიაში. მათ შორის კოლონიის ბაზრის გახსნა ცენტრის ნაწარმისთვის, სადაც აისახება ეკონომიკური და სამართლებრივი პარადიგმების თანაფარდობა. აშშ-ში იძულებითი რეცეფციის წინააღმდეგ საერთო აღშფოთება, არა მხოლოდ საკანონმდებლო, არამედ პოლიტიკურ პროცესებში გამოვლინდა. ამერიკულმა სამართალმა შეძლო წარმომადგენლობის ინსტიტუტის ჩამოყალიბება, ნაწილობრივ ისტორიულ საწყისზე დაფუძნებულ სულისკვეთებაზე. სხვისი

და საკუთარი სახელით წარმომადგენლობის დაყოფა ამ სისტემაში არ ჩამოყალიბებულა. არსებობს პრინციპალი ანუ დამკვეთი და აგენტი – პირი, რომელიც დავალებას იღებს, რომ დადოს ხელშეკრულება მესამე პირთან საკუთარი სახელით, თუმცა ანგარიშვალდებულია პრინციპალის წინაშე, სამართლებრივი ურთიერთობა ინოდება, როგორც აგენტირება.

იხ. შემაჯამებელი თეორიული ცხრილი.

საქართველოს უზენაესი სასამართლოს გადაწყვეტილებების ანალიზი

თავდაპირველად, განვიხილოთ წარმომადგენლობის ინსტიტუტის მიმართ არსებული სამოსამართლო წარმოდგენები. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს პრაქტიკაში გაზიარებულია წარმომადგენლობის ინსტიტუტის მატერიალური და პროცესუალური ბუნება. მატერიალური თვალსაზრისით, სასამართლო განმარტავს, რომ „წარმომადგენლობის ინსტიტუტს საფუძვლად უდევს კონკრეტული პიხის (ან

63 შუად. კროპპოლერი ი., გერმანიის სამოქალაქო კოდექსი, დარჯანია თ., ჭეჭელაშვილი ზ. (მთარგმ.), ჩაჩანიძე ე., დარჯანია თ., თოთლაძე ლ. (რედ.), მე-13 გამოც., თბ., 2014, § 164, აბზ. 1.

წარმომადგენლობა როგორც	ქართული სამართლებრივი სისტემა	გერმანული სამართლებრივი სისტემა	რომანული სამართლებრივი სისტემა	ინგლისურ-ამერიკული სამართლებრივი სისტემა
კერძო სამართლის დამოუკიდებელი ინსტიტუტი	დიახ	დიახ	დიახ	დიახ
რეგულირების კოდექსისმიერი ფორმა	დიახ	დიახ	დიახ	არა
რეცეფციისა და იურიდიული ტრანსპლანტის გავლენა	დიახ	არა / ნაწილობრივ	არა / ნაწილობრივ	დიახ
ორი მხარის (სამი სუბიექტის) გამიჯვნის შესაძლებლობა	დიახ	დიახ	არა	დიახ
კაუზალური და აბსტრაქტული გარიგების ფორმის სხვადასხვაობა	დიახ	დიახ	დიახ	დიახ
ხელშეკრულების ნამდვილობის საფუძველი: პირობა / შემხვედრი დაკმაყოფილება	არა	არა	არა	დიახ
კანონისმიერი წარმომადგენლობის ინსტიტუტი	დიახ	დიახ	დიახ	არა
მინდობილობისა და დავალების ინსტიტუციური განსხვავება	არა	დიახ	არა	დიახ

პიხთა) უფლება სამაჩთღებხივ უხთიეხთობებში წაჩმოდგინოს სხვა პიხი (ან პიხები) – წაჩმოდგენდობის უფლებამოსილება.“⁶⁴ სასამართლო მიუთითებს, თუ რამდენად მნიშვნელოვანია წარმომადგენლობის ინსტიტუტის საპროცესო მოწესრიგების სისტემური ანალიზი უშუალოდ საქმის მსვლელობისას,⁶⁵ ყოველი კონკრეტული პროცესუალური პერსპექტივის გამოსაკვეთად, დაეფუძნოს მატერიალური საფუძვლის არსებითად სწორ განმარტება-მისადაგებას.⁶⁶ ამ გაგებით, მატერიალური საფუძვლის საპროცესო ბუნების გარკვევა მიზნად უნდა ისახავდეს მისი შინაარსის სწორ ინტერპრეტაციას.⁶⁷ პროცესუალური თვალსაზრისით, უზენაესი სასამართლო ერთ-ერთ გადაწყვეტილებაში აღნიშნავს, რომ საპროცესო წარმომადგენლობის შემთხვევაში, თუ მხარე საპატიო მიზეზით ვერ ახერხებს სხდომაზე დასწრებას, ეს არ ათავისუფლებს მის წარმომადგენელს იმისგან, რომ ასევე არ დაესწროს სხდომას, თუ მას არ გააჩნია სხდომაზე გამოუცხადებლობის საპატიო მიზეზი.⁶⁸ კერძოდ, „ამ საკითხის სხვაგვარად გადაწყვეტა აზრს დაუკარგავდა საპროცესო წარმომადგენლობის ინსტიტუტის არსებობას“.⁶⁹ ეს საკითხი ერთგვაროვანი პრაქტიკის დონეზეა გაზიარებული.

მეორე მხრივ, სხვა გადაწყვეტილებაში, სასამართლო, წარმომადგენლობის ინსტიტუტის არსებობას იყენებს, როგორც კონკრეტული საკითხის გამორიცხვის საშუალებას პროცესუალური მიზნებისთვის.⁷⁰ შესაბამისად, პრაქტიკაში აღიარებულია მოსაზრება იმის შესახებ, რომ ინსტიტუტის მატერიალური საფუძველი და მისი პრაქტიკული გამოვლენა ლოგიკურ თანხვედრაში უნდა იყოს ერთმანეთთან.⁷¹

სასამართლო, წარმომადგენლობის ინსტიტუტის ამოქმედებას უკავშირებს კონკრეტულ ურთიერთობას, სადაც ამ ინსტიტუტის დამფუძნებელი ნორმა მხარეთა შორის არსებული ურთიერთობის შესაფასებლად გამოსადეგი სხვა ნორმითაა გამყარებული. ერთ-ერთ გადაწყვეტილებაში მესაკუთრის მიერ საცხოვრებელი ბინის გაყიდვის სურვილის გამოვლენა წარმომადგენლის მეშვეობით, გამყარდა სამოქალაქო კოდექსის 183-ე მუხლის მეორე ნაწილის მეორე წინადადებით,⁷² თუმცა სხვა შემთხვევაში, სასამართლო კონკრეტული სამართლებრივი ურთიერთობის მნიშვნელობაზე მიუთითებს,⁷³ თუ რამდენად მნიშვნელოვანია შესწავლილ იქნას ურთიერთობის ხასიათი და წარმომადგენლობის ინსტიტუტის ადგილი ამ ურთიერთობაში.⁷⁴

იურიდიული პირის წარმომადგენლობის საკითხისთვის სასამართლო თეორიულად განსაზღვრავს წარმომადგენლის მეშვეობით წარმოების არჩევის მიზნის სამართლებრივ ასპექტებს და ასახელებს შემდეგს: ტექნიკური, ფსიქოლოგიური, ჰუმანიტარული და სტრუქტურული ასპექტები. ჩამოთვლილი ასპექტების შინაარსობრივი განმარტების შემდეგ აღნიშნულია, რომ „სწოხედ [იუხიდიუდი] პიხის

64 საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2019 წლის 27 მარტის №ას-1281-2018 გადაწყვეტილება.

65 შვალ. ძლიერიშვილი, ზ., ცერცვაძე, გ., რობაქიძე, ი., სვანაძე, გ., ცერცვაძე, ლ., ჯანაშია, ლ., (2014). სახელმეკრულებო სამართალი (სახელმძღვანელო სამართლის სკოლებისთვის). თბილისი: „მერიდიანი“, გვ. 35.

66 საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2019 წლის 26 მარტის №ას-1178-1098-2017 გადაწყვეტილება.

67 შვალ. თუმანიშვილი, გ. გ. (2012). გარიგებები (სამართლებრივი ბუნება და ნორმატიული რეგულირება), თბილისი: ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა, გვ. 90-91.

68 ეს საკითხი ერთგვაროვანი პრაქტიკის დონეზეა გაზიარებული. იხ. ამ პრაქტიკის შემადგენელი საქმეები: საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2016 წლის 16 დეკემბრის №ას-678-649-2016 გადაწყვეტილება; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2018 წლის 25 სექტემბრის №ას-847-847-2018 გადაწყვეტილება; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2019 წლის 7 ივნისის №ას-1555-2018 გადაწყვეტილება.

69 საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2020 წლის 12 ნოემბრის №ას-800-2020 გადაწყვეტილება.

70 საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2015 წლის 16 მარტის №ას-235-222-2015 გადაწყვეტილება.

71 დამატებით იხ. ჭანტურია, ლ., სამოქალაქო სამართალი. ზოგადი ნაწილი კრებულში: ზარანდია, თ. (რედ.), საქართველოს სამოქალაქო სამართლის საფუძვლები ქართულ სასამართლო პრაქტიკაში. თბილისი: თსუ იურიდიული ფაკულტეტი, გვ. 6-7.

72 საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამეწარმეო და გაკოტრების საქმეთა პალატის 2005 წლის 23 ივნისის №ას-836-1078-04 გადაწყვეტილება.

73 შვალ. ოყრეშიძე, გ., (2020). სუბწარმომადგენლობა (სასამართლო პრაქტიკა). შედარებითი სამართლის ქართულ-გერმანული ჟურნალი, №10, გვ. 64.

74 საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2011 წლის 10 ნოემბრის №ას-951-989-2011 გადაწყვეტილება.

ინტეგრაციის უკეთ დაცვასა და ზემოაღნიშნული მიზნების მიღწევას ემსახურება წახმომადგენლობის ინსტიტუტი.⁷⁵ სხვა გადაწყვეტილებაში აღინიშნა „წარმომადგენლობის პრობლემის“ შეფასების თავისებურება ერთგულების მოვალეობის ქრილში,⁷⁶ რაც გამომდინარეობს „წახმომადგენლობის ახსიდან, რომელიც წახმომადგენელს ავადებულებს წახმოდგენილი პიჩის ინტეგრაციებით და ახა პიჩადი ინტეგრაციებით იხედმძღვანელოს“.⁷⁷ ე.ი. ფორმალურ დონეზე, წარმომადგენლობის ინსტიტუტის მატერიალური და საპროცესო ბუნება დადებითადაა დახასიათებული სასამართლო პრაქტიკაში, თუმცა სასამართლო განსხვავებულ მსჯელობას ავითარებს წარმომადგენლობის შინაარსთან დაკავშირებით.

შევაფასოთ წარმომადგენლობის ინსტიტუტის რამდენიმე შინაარსობრივი ასპექტი. აღქმადია ის, თუ რამდენად მნიშვნელოვანია უკვე არსებული ნორმა ფაქტობრივი გარემოებების შესაფასებლად, თუნდაც ეს ნორმა იყოს ხარვეზის მქონე. შინაარსობრივი ასპექტის პრობლემათა სიმრავლეს განაპირობებს დავის თავისებურება.⁷⁸ სასამართლო ერთ-ერთ საქმეში განმარტავს, რომ კასატორის პრეტენზია, რომლის თანახმად, წარმოდგენილი მინდობილობით ნასყიდობის თანხის აღების უფლებამოსილება არ დასტურდება მისი შინაარსის გათვალისწინებით, არის დაუსაბუთებელი, რადგან ნება გარიგებისმიერი წარმომადგენლობის შესახებ „შეიძლება გაიცეს ჰოვოჩი ზეპიჩად, ისე წეხილობით“.⁷⁹ ფორმისა და შინაარსის მიმართების საკითხი პრობლემური და აქტუალურია. საკითხავია რა უფრო მნიშვნელოვანია ფორმაში მოქცეული შინაარსი, თუ შინაარსით ნასაზრდოები ფორმა.

ამ საკითხს სასამართლო ეხმიანება შემდეგი მსჯელობით: „წახმომადგენლობის თავისებურება იმაში გამოიხატება, რომ წახმომადგენლის მიერ თავისი უფლებამოსილების ფაჩვებში დაღებული გაჩივებით უფლებები და მოვადებები წახმოეშობა მხოლოდ წახმოდგენილ პიჩს. ეს განპიჩობებულია იმით, რომ წახმომადგენელი მოქმედებს სხვისი სახელითა და სხვისი ინტეგრაციისათვის. წახმომადგენლის გაჩივება ეს ნების იმგვარი გამოვლენაა, რომლის შედეგადაც წახმოეშობილი უჩითეჩობების სუბიექტები ხდებიან წახმოდგენილი და მესამე პიჩი“.⁸⁰

ამდენად, წარმომადგენლობის ინსტიტუტის განმარტების შესახებ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს პრაქტიკის შეფასებისას აღქმადია, რომ სასამართლოსთვის აქტუალური არ არის წარმომადგენლობის ინსტიტუტის ტიპოლოგიური დახასიათება, არამედ მნიშვნელობას იძენს ფორმალური, კაზუისტური და კაზუალური დახასიათება,⁸¹ რომელიც ეფუძნება საკითხის შეფასების ფაქტობრივ შემთხვევითობას და სამართლებრივი მსჯელობა, როგორც წესი, არასაყოველთაო ხასიათისაა თეორიაში არსებულ ძირითად პრობლემასთან მიმართებით. შესაბამისად, გადაწყვეტილებათა სიმრავლე, სადაც წარმომადგენლობის საკითხის ცნებისმიერი თუ შინაარსობრივი განხილვაა მოცემული, არ განაპირობებს წარმომადგენლობის ინსტიტუტის შესახებ საერთო ხედვას.

აღნიშნული მსჯელობის საპირწონედ, განვიხილოთ რამდენიმე გადაწყვეტილება ინგლისის სასამართლო პრაქტიკიდან. გაერთიანებული სამეფოს უზენაესი სასამართლოს საქმეში *Lloyd (Respondent) v Google LLC (Appellant)* აღინიშნა პირთა წარმომადგენლობის განსაკუთრებული მნიშვნელობა მაშინ, როდესაც პირი ან პირთა ჯგუფი ვერ ახერხებს

75 საქართველოს უზენაესი სასამართლოს ადმინისტრაციულ საქმეთა პალატის 2019 წლის 19 ივლისის №ბს-917-909(კ-16) გადაწყვეტილება.

76 შუად. ოყრეშიძე, გ., (2020). აშკარა წარმომადგენლობა გარიგებაში (სასამართლო პრაქტიკა). შედარებითი სამართლის ქართულ-გერმანული ჟურნალი, №10, გვ. 63.

77 საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2019 წლის 10 ივნისის №ას-766-766-2018 გადაწყვეტილება.

78 შუად. Ahlgren, C., (2021). Access to Publicly Funded Legal Aid in England & Wales and Sweden – a Comparative Study. Örebro: Örebro Universitet, გვ. 26.

79 იხ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2022 წლის 29 აპრილის №ას-191-2021 გადაწყვეტილება.

80 იხ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2020 წლის 23 ივლისის №ას-124-116-2017 გადაწყვეტილება, ციტირებულია საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2012 წლის 5 სექტემბრის №ას-127-124-2011 გადაწყვეტილება.

81 მაგ., იხ. ქავშაია, ნ., (2020). საკუთარი თავისთვის მარწმუნებელი მეგვიდრის სახელით ნივთზე საკუთრების გადაცემის ბათილობა (სასამართლო პრაქტიკა). შედარებითი სამართლის ქართულ-გერმანული ჟურნალი, №7, გვ. 71. მითითებულია საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2013 წლის 8 ივლისის №ას-543-516-2013 გადაწყვეტილება.

პროცესზე დასწრებას.⁸² სხვა საქმეში, *Cramaso LLP (Appellant) v Ogilvie-Grant, Earl of Seafield and Others (Respondents)* განიმარტა წარმომადგენლობის სამართლებრივი შედეგის სხვადასხვაობა არსებული სადავო ურთიერთობის გათვალისწინებით. შეიძლება ითქვას, რომ ფორმალური წინაპირობა წარმომადგენლობის ინსტიტუტის დასაშვებობის შესახებ დაკმაყოფილებულია, თუმცა შინაარსობრივი ასპექტები განსხვავებულია საქმის განმხილველი სასამართლოს სამართლებრივი შეფასებების მიხედვით, მიუხედავად იმისა, არის თუ არა რაიმე საერთო დავების შინაარსს შორის.

დასკვნა

კვლევის მიზანი იყო წარმომადგენლობის ტიპოლოგიური დახასიათების ჩამოყალიბება; წარმომადგენლობის, როგორც ქართული კერძო სამართლის ინსტიტუტის სამართლებრივი ბუნებისა და მისი იურიდიული შედეგის მქონე განსაზღვრებების დადგენა. კვლევამ აჩვენა, რომ წარმომადგენლობის ინსტიტუტის საკანონმდებლო რეგულირების თავისებურება, თვისებრიობისა და ბუნებრივობის საკითხიდან გამომდინარე, არის კერძოსამართლებრივი ურთიერთობების ჰარმონიზაციისა⁸³ და პრობლემათა გადაწყვეტის ეფექტური მეთოდების შემუშავების ერთ-ერთი მოტივი.

საბოლოოდ, კვლევის საფუძველზე ჩამოყალიბდა შემდეგი დასკვნები:

1. წარმომადგენლობის არსისა და მნიშვნელობის სპეციფიკური თავისებურებების შესახებ რეგულირების მიმოხილვისას დადგინდა ის სამართლებრივი ჩარჩო, რომელიც გამოიყენება წარმომადგენლობის ფორმების გასამიჯნად.
2. ზოგადსახელშეკრულებო განსხვავებებთან ერთად, განსხვავება გამოიხატა ცალკეული ფორმის ფუნქციონირების

საკითხში, როდესაც მხარეთა სოციალური საწყისი იურიდიული შედეგის მქონე ურთიერთობად ყალიბდება.

3. წარმომადგენლობის ინსტიტუტის არსისა და მიზნის გასარკვევად ტიპოლოგიური დახასიათება არის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი სამართლებრივი ასპექტი, რის საფუძველზეც შესაძლოა, დადგინდეს ინსტიტუტის მიზნობრიობა და მისი მოწესრიგების ფორმა.
4. ქართული სამართლისთვის სხვა სამართლებრივი სისტემები გარკვეულწილად წარმომადგენლობის ინსტიტუტის სისტემებზედარებითი კონტექსტის დახასიათების საშუალებაა, რომელიც წარმოშობს იურიდიულ შედეგებს სასამართლო პრაქტიკაში ეროვნული კანონმდებლობის, ასევე, ევროკავშირის კანონმდებლობასთან ჰარმონიზაციის ასპექტის გათვალისწინებით.
5. წარმომადგენლობის ინსტიტუტის ტიპოლოგიურმა დახასიათებამ და მისი სამართლებრივი ხასიათის შესწავლამ წარმოაჩინა ამ მიმართულებით დარგობრივი ფორმებისა და სახეების განვითარების აუცილებლობა.

82 The Supreme Court of the United Kingdom, *Lloyd (Respondent) v Google LLC (Appellant)*, გვ. 13.

83 შუალ. ქარდავა, ე. (2019). ასოცირების შეთანხმება – სპეციფიკური ნიშან-თვისებების მქონე განსაკუთრებული საერთაშორისო ხელშეკრულება წიგნში: *ჯორბენაძე, ს. (რედაქტორი), სერგო ჯორბენაძე 90, თბილისი: სულხან-საბა ორბელიანის უნივერსიტეტის გამომცემლობა*, გვ. 169.

ბიბლიოგრაფია:

სამართლებრივი აქტები:

1. საქართველოს სამოქალაქო კოდექსი, 1997.
2. საქართველოს კანონი „ნოტარიატის შესახებ“, 2009.
3. საქართველოს იუსტიციის მინისტრის №71-ე ბრძანება „სანოტარო მოქმედებათა შესრულების წესის შესახებ“ ინსტრუქციის დამტკიცების თაობაზე, 2010.

სამეცნიერო ლიტერატურა:

1. ამირანაშვილი, გ. (2018). გარიგების ფორმის იძულება, როგორც ფორმის თავისუფლების შეზღუდვა. თბილისი: „მერიდიანი“, გვ. 14.
2. ბიჭია, მ. (2016). კანონისმიერი ვალდებულებითი ურთიერთობები. თბილისი: „ბონა კაუზა“, გვ. 72.
3. გარიშვილი, მ., ხოფერია, მ. (2010). რომის სამართლის საფუძვლები, თბილისი, გვ. 215.
4. ერქვანია, თ., (2012). მესამე პირთა ინტერესების დაცვა წარმომადგენლობაში (საქართველოსა და გერმანიის სამოქალაქო კოდექსის მიხედვით). მართლმსაჯულება და კანონი, №3(34), 38-39.
5. ზოიძე, ბ. (2005). ევროპული კერძო სამართლის რეცეპცია საქართველოში. თბილისი: საგამომცემლო საქმის სასწავლო ცენტრი, გვ. 184.
6. ზოიძე, ბ., (2019). ევროკავშირთან ასოცირების შეთანხმების ძირითადი გამოწვევები ქართული კერძო სამართლისათვის. კერძო სამართლის მიმოხილვა, №2, გვ. 12-13.
7. თუმანიშვილი, გ. გ. (2012). შესავალი საქართველოს კერძო სამართალში, თბილისი: ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა, გვ. 177.
8. თუმანიშვილი, გ. გ. (2012). გარიგებები (სამართლებრივი ბუნება და ნორმატიული რეგულირება), თბილისი: ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა, გვ. 86, 90-91.
9. კერესელიძე, დ. (2009). კერძო სამართლის უზოგადესი სისტემური ცნებები. თბილისი: ევროპული და შედარებითი სამართლის ინსტიტუტის გამომცემლობა, გვ. 401-402.
10. კროპკოლერი ი., გერმანიის სამოქალაქო კოდექსი, დარჯანია თ., ჭეჭელაშვილი ზ. (მთარგმ.), ჩაჩანიძე ე., დარჯანია თ., თოთლაძე ლ. (რედ.), მე-13 გამოც., თბ., 2014, § 164, აბზ. 1.
11. მაისურაძე, დ., დარჯანია, თ., პაპუაშვილი, შ. (2017). სამოქალაქო კოდექსის ზოგადი ნაწილი (კაზუსების კრებული), თბილისი: გერ-

მანიის საერთაშორისო თანამშრომლობის საზოგადოება, გვ. 83-84, 89.

12. მეტრეველი, ვ. (2013). რომის სამართალი (საფუძვლები), თბილისი, გვ. 9-10, 50.
13. ოპერმანი, თ., კლასენი კ. დ., ნეთესჰაიმი მ., (2021). ევროპული სამართალი (სასწავლო სახელმძღვანელო), თარგმანი, თბილისი: გერმანიის საერთაშორისო თანამშრომლობის საზოგადოება, გვ. 712-713.
14. პაპიძე, ხ., (2021). წარმომადგენლობის ნამდვილობის წინაპირობები. შედარებითი სამართლის ქართულ-გერმანული ჟურნალი, №7, გვ. 16, 24-25.
15. რუსიაშვილი, გ., (2021). კოლუზია და წარმომადგენლობითი უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენება. შედარებითი სამართლის ქართულ-გერმანული ჟურნალი, №6, გვ. 1-2.
16. სურგულაძე, ნ. (2002) იუსტინიანეს ინსტიტუციები (ლათინურიდან თარგმანი, წინასიტყვაობა, შენიშვნები და საძიებელი). თბილისი, გვ. 193.
17. ტეტელოშვილი, ბ., (2022). სამისდღეშიორჩენის ხელშეკრულება - წარმოშობის საფუძვლები და მხარეთა უფლება-მოვალეობანი (საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის მიმართება მისი მოწესრიგების თანამედროვე ტენდენციებთან). თბილისი: „გეორგიკა“, გვ. 210-211.
18. ქარდავა, ე. (2019). ასოცირების შეთანხმება - სპეციფიკური ნიშან-თვისებების მქონე განსაკუთრებული საერთაშორისო ხელშეკრულება წიგნში: ჯორბენაძე, ს. (რედაქტორი), სერგო ჯორბენაძე 90, თბილისი: სულხან-საბა ორბელიანის უნივერსიტეტის გამომცემლობა, გვ. 169.
19. ქიუზი, ტ., (2019). შედარებითი სამართლის მნიშვნელობა საქართველოსთვის. შედარებითი სამართლის ქართულ-გერმანული ჟურნალი, №2, 2, 7.
20. ყანდაშვილი, ი. (2018). საქართველოში მედიაციის მაგალითზე დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის სასამართლო და არასამართლო ფორმები. თბილისი: თსუ-ის გამომცემლობა, გვ. 223.
21. ყანდაშვილი, ი. (2020). მედიაცია (დავის გადაწყვეტის ეფექტური ალტერნატიული გადაწყვეტა), თბილისი, გვ. 188-189.
22. ცვაიგერტი, კ., კოტცი, ჰ. (2001). შედარებითი სამართალმცოდნეობის შესავალი კერძო სამართლის სფეროში. თბილისი: „ჯისიი“, გვ. 10, 200.
23. ცვაიგერტი, კ., კოტცი, ჰ. (2001). შედარებითი სამართალმცოდნეობის შესავალი კერძო სამართლის სფეროში. მე-2 ტომი, თბილისი: „ჯისიი“, გვ. 8-9.

24. ცხადაძე, ქ., (2012). წარმომადგენლობის ინსტიტუტის საჭიროება ადმინისტრაციულ სამართალში. სამართლის ჟურნალი, №1, 294.
25. ცხადაძე, ქ., (2016). წარმომადგენლობის ინსტიტუტი ადმინისტრაციულ სამართალში. თბილისი: თსუ-ის გამომცემლობა, გვ. 21-22.
26. ჭანტურია, ლ., (2011). სამოქალაქო სამართლის ზოგადი ნაწილი. თბილისი: „სამართალი“, გვ. 421-422, 424-425.
27. ჯორბენაძე, ს. (2017). 103-ე მუხლის კომენტარი წიგნში: ჭანტურია, ლ. (რედაქტორი), საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, წიგნი I, თბილისი, გვ. 590-591.
28. Brown, H., (2007). Napoleon Bonaparte, Political Prodigy, Journal of History Compass. Blackwell Publishing House, №5/4, 1387-1388.
29. Charles Sumner Lobingier, (1918). Napoleon and His Code. Harvard Law Review, Vol. 32, №2, 123-124.
30. Fauvarque-Cosson, B., (2014). The French Contract Law Reform in a European Context. Elte Law Journal, №1, გვ. 67.
31. Léon Julliot de La Morandière, (1948). The Reform of the French Civil Code. The University of Pennsylvania Law Review, Vol. 97, №1, 1-2.
32. Markesinis, B. S., Unberath, H., Johnston, A. (2006). The German Law of Contract, A Comparative Treatise, 2nd ed., Oxford/Portland, Oregon, 65, 412-413.
33. MüKo/Schubert, BGB, 7. Aufl., 2015, § 164, Rn. 1.
34. Pieck, M., (1996). A Study of the Significant Aspects of German Contract Law. Journal of Annual Survey of International & Comparative Law, Vol. 3, Issue 1, 115-116.
7. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს ადმინისტრაციულ საქმეთა პალატის 2019 წლის 19 ივლისის №ბს-917-909(კ-16) გადაწყვეტილება.
8. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2018 წლის 25 სექტემბრის №ას-847-847-2018 გადაწყვეტილება.
9. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2016 წლის 16 დეკემბრის №ას-678-649-2016 გადაწყვეტილება.
10. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2015 წლის 16 მარტის №ას-235-222-2015 გადაწყვეტილება.
11. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2011 წლის 10 ნოემბრის №ას-951-989-2011 გადაწყვეტილება.
12. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამეწარმეო და გაკორტრების საქმეთა პალატის 2005 წლის 23 ივნისის №ას-836-1078-04 გადაწყვეტილება.
13. BGH 11.05.2011 - VIII ZR 289/09.
14. BGH 19.12.2014 - V ZR 194/13.
15. The Supreme Court of the United Kingdom, Cramaso LLP (Appellant) v Ogilvie-Grant, Earl of Seafield and Others (Respondents).
16. The Supreme Court of the United Kingdom, Lloyd (Respondent) v Google LLC (Appellant).

სასამართლო გადაწყვეტილებები:

1. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2020 წლის 23 ივლისის №ას-124-116-2017 გადაწყვეტილება.
2. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2020 წლის 12 ნოემბრის №ას-800-2020 გადაწყვეტილება.
3. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2019 წლის 27 მარტის №ას-1281-2018 გადაწყვეტილება.
4. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2019 წლის 26 მარტის №ას-1178-1098-2017 გადაწყვეტილება.
5. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2019 წლის 7 ივნისის №ას-1555-2018 გადაწყვეტილება.
6. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2019 წლის 10 ივნისის №ას-766-766-2018 გადაწყვეტილება.